

”

Dorota Kossakowska

Program wychowania przedszkolnego

Dorota Kossakowska

Program wychowania przedszkolnego

Redaktor naczelny:

Tomasz Filipczuk

Autorka:

Dorota Kossakowska

Skład i łamanie:

Małgorzata Wnęta

Projekt okładki:

Dorota Sikora

ISBN 978-83-8336-382-0

Podręcznikarnia 2026

Telefon kontaktowy +48 88 315 57 75

e-mail: biuro@podrecznikarnia.pl

www.podrecznikarnia.pl

Wersja elektroniczna programu wychowania przedszkolnego, opinie o programie, wnioszek o dopuszczenie dostępne są na platformie edukacyjnej dla nauczycieli, pod adresem:

edukacja.podrecznikarnia.pl

PODRĘCZNIKARNIA
Wydawnictwo Edukacyjne

Niniejsza publikacja stanowi utwór twórcy i Wydawcy w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 24). Wszelkie prawa zastrzeżone. Zabrania się powielania, skanowania, kopiowania, fotografowania, przedruku, digitalizacji, przechowywania lub przetwarzania treści publikacji w jakiegokolwiek formie elektronicznej lub mechanicznej, zarówno w całości, jak i w części, bez zgody Wydawcy. Zabrania się wprowadzania w całości lub w części treści zawartych w niniejszej publikacji do systemów sztucznej inteligencji (AI) – komercyjnych i niekomercyjnych – w tym w szczególności do celów analitycznych, treningowych lub generowania treści pochodnych. Dozwolone jest korzystanie z publikacji w ramach dozwolonego użytku osobistego. Naruszenie zakazów może skutkować odpowiedzialnością cywilną lub karną.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Wspieranie rozwoju dziecka	7
1.1 Cele wychowania przedszkolnego	7
1.1.1. Cel nadrzędny	7
1.1.2. Cele szczegółowe	7
1.2 Kompetencje fundamentalne i przekrojowe	8
1.2.1. Kompetencje fundamentalne	8
1.2.2. Kompetencje przekrojowe	9
1.3. Sprawczość	10
1.4. Kompetencje kluczowe	11
1.5. Zadania przedszkola	27
2. Obszary rozwoju dziecka oraz wybrane sposoby realizacji zawartych w nich treści... 29	
2.1. Społeczny obszar rozwoju dziecka	29
2.2. Osobisty obszar rozwoju dziecka	29
2.3. Językowy obszar rozwoju dziecka	30
2.4. Matematyczny obszar rozwoju dziecka	32
2.5. Przyrodniczy obszar rozwoju dziecka	33
2.6. Techniczny obszar rozwoju dziecka	34
2.7. Cyfrowy obszar rozwoju dziecka	34
2.8. Artystyczny obszar rozwoju dziecka	35
2.9. Ruchowy obszar rozwoju dziecka	36
3. Treści programowe oraz osiągnięcia dziecka..... 38	
4. Doświadczenia edukacyjne..... 53	
5. Organizacja zajęć wychowawczo-dydaktycznych	55
5.1. Ramowy rozkład dnia	55
5.2. Wybrane metody pracy	56
5.3. Formy pracy	58
5.4. Warunki i sposób realizacji programu	58
5.5. Emocje w życiu dziecka.....	61

6. Specyfika i metodyka pracy nauczyciela w przedszkolnych grupach zróżnicowanych wiekowo	63
7. Współpraca z rodzicami	66
8. Diagnozowanie osiągnięć rozwojowych dziecka	67
9. Indywidualizacja pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym.....	68
9.1. Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dziecka w wieku przedszkolnym.....	68
9.2. Procedury diagnostyczno-terapeutyczne	70
9.3. Najczęstsze dysfunkcje rozwojowe – zauważane trudności	70
9.4. Wspomaganie rozwoju dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.....	72
9.4.1. Praktyczne wskazówki metodyczne w pracy włączającej.....	74
9.5. Praca z dzieckiem zdolnym.....	74
10. Ewaluacja programu	76
11. Wniosek o dopuszczenie programu.....	77
Bibliografia	78
Akty prawne	79

WSTĘP

*„Nie zmuszaj dzieci do aktywności, lecz wyzwalaj ich aktywność.
Nie każ myśleć, lecz twórz warunki do myślenia.
Nie żądaj, lecz przekonuj.
Pozwól dziecku pytać i powoli rozwijać jego umysł tak, aby samo chciało wiedzieć...”*

Janusz Korczak

Wprowadzona w 2026 r. nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego, skłania nauczyciela do poszukiwania programów, które będą dostosowane do potrzeb i możliwości dziecka w wieku przedszkolnym. Tempo rozwoju dziecka w wieku 3 – 6 lat jest tak dynamiczne, że stawia przed nauczycielem odpowiedzialne zadania: podążanie za dzieckiem, rozpoznawanie jego potrzeb, stymulowanie procesów rozwojowych, tworzenie warunków do poznawania otaczającej rzeczywistości, wyzwalanie aktywności dziecka i wspieranie go w sytuacjach trudnych. Niniejszy program wychowania przedszkolnego został opracowany z myślą o wspieraniu całościowego rozwoju dzieci w wieku od 3 do 6. Pracując z dziećmi w wieku przedszkolnym należy zadbać o ich dobrostan psychiczny i fizyczny. Odpowiadając na wyzwania współczesności, program kładzie nacisk na rozwijanie u dzieci odporności emocjonalnej, umiejętności radzenia sobie ze stresem, kształtowanie zdrowych nawyków związanych z higieną cyfrową, a także na budowanie poczucia sprawczości. Dzieci nie są tylko biernymi odbiorcami treści. Poprzez aktywne uczestnictwo w zajęciach, zabawy badawcze, doświadczenia budują swoje poczucie sprawczości, a także pozyskują wiedzę.

Przedszkole to miejsce, gdzie dziecko w warunkach bezpieczeństwa i akceptacji przygotowuje się do podjęcia nauki w szkole podstawowej. Dziecko rozpoczynające edukację przedszkolną, reprezentuje określony zasób wiedzy i umiejętności. W przedszkolu ma szansę rozwinięcia swoich umiejętności i zdobycia nowych. Nauczyciel jako wnikliwy obserwator stoi przy dziecku wspierając jego działania, rozwija aktywność dziecka, umożliwia mu poznanie otaczającej rzeczywistości, tworzy warunki do czynienia dobra, wspiera w pokonywaniu trudności oraz pomaga w osiągnięciu sukcesu, który wpłynie na obecne i przyszłe życie dziecka.

Przygotowany Program wychowania przedszkolnego jest zgodny z nowo obowiązującą podstawą programową wychowania przedszkolnego (rozporządzenia z dn. 11.03.2026r.). Jest on przeznaczony do realizacji podczas pracy z dziećmi w wieku 3 – 6 lat. Wskazuje metody i formy pracy, które nauczyciel może wykorzystać podczas zajęć dydaktyczno – wychowawczych. Proponowany program zawiera szczegółowy zakres umiejętności, jakie powinno posiadać dziecko 3 – 4 letnie, 5 letnie i kończące przedszkole. W programie zwrócono uwagę na

znaczenie emocji w życiu dziecka, wskazano potrzebę wyrabiania umiejętności rozpoznawania, nazywania i kontrolowania swoich emocji oraz rozpoznawania emocji innych osób. Podkreślono rolę rozwijania kompetencji kluczowych, fundamentalnych, przekrojowych oraz sprawczości.

Program stanowi fundament spójnych działań wychowawczych i dydaktycznych, realizowanych w ścisłym partnerstwie z rodzicami oraz środowiskiem lokalnym.

Mam nadzieję, że Program wychowania przedszkolnego pomoże nauczycielom w planowaniu pracy dydaktyczno – wychowawczej i będzie inspiracją do wielu ciekawych działań.

Dorota Kossakowska

1. WSPIERANIE ROZWOJU DZIECKA

1.1. Cele wychowania przedszkolnego.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego określa cel nadrzędny oraz cele szczegółowe.

1.1.1. Cel nadrzędny

Najważniejszym zadaniem placówki jest wsparcie wszechstronnego rozwoju dziecka. Jest to cel nadrzędny, który łączy w sobie dbałość o wszystkie sfery funkcjonowania młodego człowieka: poznawczą, społeczną, emocjonalną, etyczną oraz fizyczną. Jego istotą jest doprowadzenie do pełnej realizacji potencjału każdego wychowanka, przygotowując go do bycia autonomiczną jednostką, a jednocześnie świadomym i aktywnym członkiem demokratycznej wspólnoty. Wychowanie przedszkolne kształtuje „podstawy dbałości o dobro wspólne, szacunku wobec innych ludzi, pielęgnowania tradycji i kultury narodowej oraz rozwija poczucie odpowiedzialności i postawy patriotyczne”.

1.1.2. Cele szczegółowe

Cel nadrzędny jest realizowany poprzez sześć kluczowych celów szczegółowych, które precyzują kierunki pracy nauczyciela.

Obejmują one:

Fundamenty poznawcze

- Celem wychowania przedszkolnego jest umożliwienie każdemu dziecku rozwijanie ciekawości, zainteresowań, uzdolnień

Narzędzia komunikacji

- Celem jest rozwijanie kompetencji – językowych, matematycznych, cyfrowych, które umożliwią dziecku skuteczne funkcjonowanie w codziennym życiu.

Zdrowie i sprawność

- Celem jest budowanie sprawności ruchowej i świadomości troski o własne zdrowie i bezpieczeństwo.

Autonomię i charakter

- Celem jest zapewnienie dzieciom odpowiednich warunków do rozwijania kompetencji poznawczych, społecznych, osobistych oraz wzmacniania swojej samodzielności i wytrwałości.

Aktywność społeczną

- Celem przedszkola jest zapewnienie warunków do tego, aby dziecko budowało sprawczość oraz podejmowało inicjatywy z korzyścią dla siebie, innych dla wspólnego dobra.

Etykę i empatię

- Celem jest wprowadzanie dziecka w świat wartości i przygotowanie go do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych.

Nauczyciele prowadząc działalność wychowawczą w różnych formach wychowania przedszkolnego opierają się na takich wartościach jak: wolność, odpowiedzialność, szacunek, godność, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość, wspólnota, solidarność. Budują także u dzieci tożsamość patriotyczną, która idzie w parze z otwartością i poszanowaniem innych kultur.

Wychowanie przedszkolne to proces, podczas którego dziecko powinno mieć okazję do rozwoju w obszarach: społecznym, osobistym, językowym, matematycznym, przyrodniczym, technicznym, cyfrowym, artystycznym i ruchowym. Zabawa jako podstawowa forma działalności dziecka w wieku przedszkolnym, pozwoli mu na naturalne poznawanie otaczającej rzeczywistości oraz nauczenie się obowiązujących zasad. Wsparcie całościowego rozwoju dziecka oznacza, że należy mu zapewnić właściwą organizację zajęć, dobrać odpowiednie metody i formy pracy dostosowane do potrzeb i możliwości, aby w efekcie dziecko osiągnęło dojrzałość do podjęcia nauki w szkole.

1.2. Kompetencje fundamentalne i przekrojowe

Zadaniem wszystkich nauczycieli jest przekazywanie dzieciom wiedzy oraz tworzenie warunków do rozwoju kompetencji fundamentalnych i przekrojowych.

Wychowanie przedszkolne w placówce to proces celowy, w którym dziecko nie jest jedynie odbiorcą informacji, ale aktywnym konstruktorem własnej wiedzy i umiejętności. Zgodnie z wytycznymi nowej podstawy programowej, proces ten opiera się na czterech filarach: budowaniu wiedzy, rozwijaniu kompetencji fundamentalnych i przekrojowych oraz kształtowaniu sprawczości.

Wierzymy, że stwarzanie dzieciom warunków do rozwoju kompetencji fundamentalnych, wiedzy, kompetencji przekrojowych i sprawczości jest wspólnym zadaniem wszystkich nauczycieli. Naszym celem jest przygotowanie wychowanka, który potrafi myśleć, działać i współistnieć w dynamicznie zmieniającym się świecie.

1.2.1. Kompetencje fundamentalne

Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę procesu edukacji. Ich rozwijanie i opanowanie uznajemy za warunek konieczny funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz dalszego uczenia się.

W ramach programu realizujemy:

– Kompetencje językowe

Rozumiane jako zdolność skutecznego komunikowania i porozumiewania się. Skupiamy się na nauce aktywnego słuchania, interpretacji tekstów oraz formułowaniu własnej wypowiedzi w sposób zrozumiały dla odbiorcy i dostosowany do sytuacji.

– Kompetencje matematyczne

To przede wszystkim zdolność do rozumowania matematycznego. Dzieci uczą się wykorzystywać pojęcia i narzędzia matematyki w praktyce, poprzez codzienne przeliczanie, klasyfikowanie i dokonywanie trafnych szacunków.

– **Kompetencje cyfrowe**

Przygotowujemy dzieci do życia w świecie technologii, stawiając na zdolność bezpiecznego i krytycznego korzystania z technologii cyfrowych. Wykorzystujemy je jako narzędzie do nauki i poszukiwania informacji, a nie tylko konsumpcji treści.

– **Kompetencje ruchowe**

Postrzegamy je jako podstawę aktywnego i zdrowego stylu życia. Naszym zadaniem jest rozwijanie u dziecka zdolności świadomego wykorzystywania własnego potencjału ruchowego oraz nauka planowania aktywności fizycznej. W całym procesie wychowania przedszkolnego nauczyciel powinien budować zdrowe nawyki dzieci w codziennym funkcjonowaniu.

1.2.2. Kompetencje przekrojowe

Kompetencje przekrojowe to zdolność łączenia zasobów w działaniu. Poprzez realizację programu wychowania przedszkolnego dzieci w naturalny sposób rozwijają swoje kompetencje przekrojowe w trakcie zabawy oraz w sytuacjach edukacyjnych tworzonych przez nauczyciela.

Do kompetencji przekrojowych należą:

- **Kompetencje poznawcze** – stanowią silnik intelektualny dziecka. Skupiają się na trzech aspektach:
 - a) Rozwiązywanie problemów, czyli zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, co obejmuje analizę przeszkód i wdrażanie najlepszych rozwiązań.
 - b) Krytyczne myślenie, czyli zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków. Uczymy dzieci odróżniania prawdy od fałszu oraz rozpoznawania manipulacji.
 - c) Kreatywne myślenie, czyli zdolność tworzenia nieszablonowych i wartościowych pomysłów, gdzie kluczowa jest wytrwałość twórcza i odwaga w kreowaniu nowości.
- **Kompetencje społeczne** – stanowią fundament relacji z drugim człowiekiem. Skupiają się na dwóch aspektach:
 - a) Współpraca, czyli zdolność do działania w grupie, która opiera się na wzajemnym szacunku. Nauczyciel powinien położyć szczególny nacisk na podział ról, wspólną decyzyjność i harmonizowanie współpracy.
 - b) Dbanie o innych, czyli zdolność do empatycznego dostrzegania, nazywania i wspierania realizacji potrzeb innych osób. Uczymy dzieci życzliwości i podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego.
- **Kompetencje osobiste** – koncentrują się na wewnętrznym rozwoju dziecka. Skupiają się na dwóch obszarach:
 - a) Kierowanie sobą, czyli zdolność mówienia o sobie oraz dążenie do samodoskonalenia. Wspieramy rozwijanie samodzielności i wytrwałości oraz budowanie wewnętrznej motywacji.
 - b) Dbanie o siebie, czyli zdolność rozpoznawania i zaspokajania własnych potrzeb fizycznych, emocjonalnych i psychicznych. Ważnym elementem jest nauka radzenia sobie ze stresem oraz wyznaczanie bezpiecznych granic w relacjach.

1.3. Sprawczość

Wszystkie powyższe działania zmierzają do wykształcenia w dziecku poczucia sprawczości. Nie jest ona jedynie umiejętnością wykonania zadania, ale głębokim, wewnętrznym przekonaniem dziecka, że jego działania mają znaczenie i realny wpływ na otoczenie.

W ramach programu sprawczość definiujemy jako harmonijne połączenie trzech elementów:

- **Świadomości własnych zasobów**, czyli wiedzy dziecka o tym, co już potrafi i w czym czuje się pewnie.
- **Inicjatywy**, czyli gotowości do samodzielnego rozpoczynania działań i poszukiwania nowych rozwiązań.
- **Odpowiedzialności**, czyli zrozumienia związku przyczynowo-skutkowego między podjętym działaniem, a jego efektem.

Dzięki tak rozumianej sprawczości, dzieci zyskują odporność psychiczną i są gotowe na wyzwania, które przyniesie im kolejny etap edukacyjny oraz życie codzienne.

Budowanie sprawczości nie dzieje się samoistnie – wymaga ono świadomie zaprojektowanego środowiska. Przedszkole pełni rolę bezpiecznego laboratorium doświadczeń, a rola nauczyciela ewoluuje z instruktora na stronę wspierającego towarzysza.

Nauczyciel to osoba, która daje przestrzeń na błąd, zachęca do podejmowania prób i modeluje postawę „spróbujmy to zrobić inaczej”. Zamiast wyręczać dziecko, nauczyciel zadaje pytania naprowadzające, pomagając mu samodzielnie dojść do rozwiązania.

Przedszkole powinno zapewnić warunki fizyczne i organizacyjne, które sprzyjają autonomii. Oznacza to dostępność materiałów na wyciągnięcie ręki, przejrzyste zasady oraz plan dnia, który przewiduje czas na swobodną, ale celową aktywność dzieci.

Sprawczość w programie wychowania przedszkolnego jest ściśle zintegrowana z innymi obszarami rozwoju, a jej filarami są:

- **Poczucie wpływu**, czyli przekonanie dziecka, że jego głos (np. podczas planowania tematu tygodnia czy wyboru formy zabawy) jest słyszany i brany pod uwagę.
- **Samoregulacja**, czyli umiejętność zarządzania własnymi emocjami i energią w celu doprowadzenia zadania do końca.
- **Wewnętrzna motywacja**, czyli chęć działania wypływająca z ciekawości i satysfakcji, a nie jedynie z systemu nagród i kar.
- **Gotowość do ryzyka**, czyli odwaga, by zmierzyć się z nowym zadaniem, nawet jeśli efekt końcowy jest niepewny.

Program zakłada konkretne działania i sytuacje, w których dziecko trenuje sprawczość:

- **Samodzielność w samoobsłudze**

Dzieci są zachęcane do samodzielnego przygotowywania posiłków (np. smarowanie kanapek), ubierania się i dbania o własne rzeczy. To pierwsze i najważniejsze pole budowania wiary we własne siły.

- Zabawy i projekty badawcze

Metoda projektu pozwala dzieciom decydować o kierunku poszukiwań. Nauczyciel podąża za pytaniami dzieci, pozwalając im stać się „ekspertami” w danej dziedzinie.

- Rozwiązywanie konfliktów

Zamiast arbitralnego rozstrzygania sporów przez dorosłego, stosujemy techniki mediacyjne, w których dzieci same szukają rozwiązań satysfakcjonujących obie strony i rozmawiają o towarzyszących im emocjach.

- Dyżury i odpowiedzialność za grupę

Powierzanie dzieciom realnych zadań na rzecz społeczności przedszkolnej (podlewanie kwiatów, przygotowanie stolików do zajęć) buduje poczucie bycia potrzebnym i kompetentnym.

- Wybór aktywności

W toku zajęć dzieci mają możliwość wyboru materiałów, narzędzi pracy oraz partnerów do zabawy, co uczy ich przewidywania skutków własnych decyzji.

1.4. Kompetencje kluczowe

Dziecko w wieku przedszkolnym jest twórcze i ciekawe świata. Podejmuje różnorodne działania, eksperymentuje, poznaje otaczającą rzeczywistość polisensorycznie. Dzieci aktywnie uczestniczą w życiu rodzinnym, przedszkolnym, w środowisku społecznym i przyrodniczym. Podejmują zadania we wszystkich obszarach działalności. Zdobywają wiedzę, umiejętności, które stosują w działaniach, przejawiają konkretne postawy. Nauczyciel wspiera dziecko we wszystkich jego działaniach. Wyposaża je w kompetencje kluczowe, które zostały wyszczególnione w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE). Proces ich kształtowania rozpoczyna się uczestnictwem dziecka w różnych formach edukacji przedszkolnej. Kompetencje kluczowe wspierają rozwój osobisty, włączają w życie społeczne, pomagają w samorealizacji, zatrudnieniu. Stosując określenie „kompetencje kluczowe”, możemy powiedzieć, że jest to połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Wiedza to pojęcia, fakty, teorie, które pomagają zrozumieć określone zagadnienia. Umiejętności to zdolność korzystania z wiedzy, a postawa to gotowość do działania w określonych sytuacjach. Odpowiednie warunki i sposób realizacji podstawy programowej sprzyja kształtowaniu u dzieci kompetencji kluczowych. Odbywa się to poprzez organizację zajęć wspomagających rozwój dziecka, wykorzystywanie pobytu dziecka w przedszkolu na zajęcia kierowane i niekierowane, właściwe organizowanie zabawy w sali przedszkolnej i na placu zabaw. Wszystkie kompetencje kluczowe są jednakowo ważne. Nie da się wskazać kompetencji wiodącej, każda z nich ma swój udział w udanym życiu w społeczeństwie.

Wyróżniono następujące kompetencje kluczowe:

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.
2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności.
3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.
4. Kompetencje cyfrowe.

5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
6. Kompetencje obywatelskie.
7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.
8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji to zdolność rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania faktów. Dokonujemy tego w mowie, piśmie, wykorzystując obrazy, dźwięki. Jest to zdolność porozumiewania się z innymi ludźmi.

Kompetencje w zakresie wielojęzyczności określają zdolność umiejętnego korzystania z różnych języków. Ważne jest umożliwienie dziecku doświadczania inności i różnorodności językowej, kulturowej. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym polega na prowadzeniu zabaw językowych, używaniu prostych zwrotów w języku obcym.

Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii jest to zdolność wykorzystywania myślenia i postrzegania matematycznego podczas zajęć matematycznych, ale również podczas rozwiązywania problemów życia codziennego.

Kompetencje cyfrowe to przede wszystkim odpowiednie korzystanie z technologii cyfrowych, które należy stosować do uczenia się, pracy oraz udziału w życiu społecznym. Zwraca się tutaj też uwagę na cyberbezpieczeństwo oraz problem własności intelektualnej.

Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się to zdolność do właściwego organizowania własnego procesu uczenia się, planowania swojej przyszłości zawodowej, zdolność do autorefleksji. Ma to również związek z umiejętnością pracy w zespole, odczuwania empatii oraz sposobem rozwiązywania problemów pojawiających się w grupie.

Kompetencje obywatelskie to przygotowanie dzieci do bycia dobrymi obywatelami, którzy są wrażliwi na potrzeby innych. Ważne jest też ukazanie potrzeby wolontariatu, uczenie odpowiedzialności za drugiego człowieka, zachęcanie do podejmowania działań na rzecz wspólnego dobra. To również zdolność aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim.

Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości to zdolność kreatywnego myślenia, rozwiązywania problemów, wcielania pomysłów w czyn. Kształtowanie w dziecku przekonania, że poradzi sobie w życiu, wykorzysta szanse i pomysły. W przedszkolu ważne jest zdobycie umiejętności planowania działań i wdrożenie do konsekwentnego ich realizowania.

Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej to wyrażanie własnych pomysłów, odczuwanie swojej roli w społeczeństwie. Dziecko uczy się wyrażania emocji korzystając z różnych środków ekspresji: muzyki, literatury, teatru. Ważne jest zachęcanie dzieci do brania udziału w inicjatywach związanych z poznawaniem i przeżywaniem kultury regionalnej i narodowej.

Kształtowanie kompetencji kluczowych w przedszkolu to wyposażenie dziecka w odpowiednią wiedzę oraz dostarczenie okazji, podczas których dziecko zdobędzie umiejętności, a także będzie miało możliwość działania, które ukształtują odpowiednie postawy. Kształtowanie kompetencji kluczowych dziecka w wieku przedszkolnym jest zaspokojeniem jego naturalnych potrzeb. Zakresy kompetencji przenikają się. Ważne jest, aby nauczyciel zadbał o to, by były one spójne z aktywnością dziecka i aby wykorzystał on każdą sytuację do rozwijania kompetencji kluczowych. Znajomość charakterystyki każdej z ośmiu kompetencji pozwoli nauczycielowi w sposób świadomy i planowy rozwijać kompetencje kluczowe. Pozwoli dostosować metody i formy realizacji treści do możliwości dziecka, jego zasobu wiedzy, umiejętności, doświadczeń.

Program wychowania przedszkolnego

"Osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego"	Rozwijane kompetencje kluczowe	Rozwijane kompetencje fundamentalne	Rozwijane kompetencje przekrojowe
1. OBSZAR SPOŁECZNY			
1.1. Udziela informacji o sobie i swoich rodzicach, w tym podaje swoje imię i nazwisko, adres zamieszkania, wie, komu może takich informacji udzielać	• Rozumienie i tworzenie informacji • Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą, dbanie o siebie)
1.2. Bierze udział w aktywnościach zaproponowanych przez innych, zgłasza własne pomysły, jest otwarte na współdzielenie	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) • Kompetencje społeczne (współpraca)
1.3. Uzgadnia zasady dzielenia się zabawkami lub materiałami w trakcie podejmowanych aktywności;	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca, dbanie o innych)
1.4. Bierze udział w podejmowaniu decyzji w grupie, akceptuje wspólnie podjęte decyzje, nawet jeżeli nie są zgodne z jego oczekiwaniami;	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje obywatelskie	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
1.5. Stosuje zwroty grzecznościowe	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca, dbanie o innych)
1.6. Przestrzega zasad zachowania się w grupie i w miejscach publicznych	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje obywatelskie	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
1.7. Mówi o emocjach, które ludzie mogą przeżywać w różnych sytuacjach życia codziennego;	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych) • kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
1.8. Szanuje wszystkie dzieci, ich różne upodobania i potrzeby, podaje przykłady wypowiedzi i zachowań, które mogłyby być dla kogoś krzywdzące;	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje obywatelskie	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje społeczne (dbanie o innych)

1.9. Szuka rozwiązań w sytuacjach spornych, rozwiązuje proste konflikty z pomocą dorosłych lub innych dzieci;	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów) • Kompetencje społeczne (współpraca)
1.10. Pomaga innym w wykonaniu zadania, gdy jest to potrzebne, udziela wskazówek	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca, dbanie o innych)
1.11. Wspiera inne dzieci w pokonywaniu smutku, bezradności i poszu kiwaniu rozwiązań problemu	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów) • Kompetencje społeczne (dbanie o innych)
1.12. Dostrzega różnorodność i znaczenie funkcji pełnionych przez ludzi w społeczeństwie, przyjmuje je w zabawie (np. w sklep);	• Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości • Kompetencje obywatelskie	• Kompetencje językowe • Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) • Kompetencje społeczne (współpraca)
1.13. Charakteryzuje pracę osób wykonujących różne zawody i zdaje sobie sprawę, że dzięki pracy osiąga się dochód;	• Kompetencje obywatelskie • Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
1.14. Wyjaśnia, do czego służą pieniądze, ma świadomość, że ludzie dysponują ograniczoną ilością pieniędzy oraz że po wydaniu pieniędzy na zakup towaru lub usługi nie można ich już wydać na coś innego;	• Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości • Kompetencje matematyczne oraz nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne • Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
1.15. Wyjaśnia, na czym polega oszczędzanie oraz dlaczego warto oszczędzać	• Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości • Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe • Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
1.16. Odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do grup społecznych, w których na co dzień funkcjonuje: rodziny, grupy przedszkolnej, społeczności lokalnej i narodowej	• Kompetencje obywatelskie • Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)

Program wychowania przedszkolnego

1.17. Wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flagę, hymn), orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;	Kompetencje obywatelskie	Kompetencje językowe	Krytyczne myślenie (gromadzenie, porządkowanie i synteza informacji o świecie)
1.18. Wskazuje funkcje różnych instytucji społecznych (np. rodziny, przedszkola);	- Kompetencje obywatelskie - Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	Kompetencje językowe	Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
1.19. Poznaje i pielęgnuje tradycje lokalne, regionalne i narodowe;	- Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej - Kompetencje obywatelskie	Kompetencje językowe	- Kompetencje społeczne (dbanie o innych) - Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
1.20. Charakteryzuje wybrane elementy dziedzictwa kulturowego swojego regionu.	- Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej - Kompetencje obywatelskie	Kompetencje językowe	Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
2. OBSZAR OSOBISTY			
2.1. Podejmuje różne aktywności, aby realizować swoje pomysły, tworzyć i odkrywać, co sprawia mu radość	- Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się - W zakresie przedsiębiorczości	Kompetencje językowe	- Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) - Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
2.2. Odkrywa swoje zainteresowania i nazywa swoje mocne strony	Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	Kompetencje językowe	Kompetencje osobiste (kierowanie sobą, dbanie o siebie)
2.3. Układa i uzasadnia swój plan działania prowadzący do zakładanego rezultatu	- Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się - W zakresie przedsiębiorczości	Kompetencje językowe	- Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów) - Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
2.4. Przewiduje i nazywa konsekwencje swoich decyzji i działań	Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	Kompetencje językowe	- Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) - Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)

2.5. Organizuje i porządkuje miejsce swojej aktywności	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
2.6. Dąży do ukończenia zadania mimo trudności, wykazując wytrwałość, zaangażowanie i otwartość na informację zwrotną i wskazówki innych	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
2.7. Wyraża satysfakcję z zadania wykonane go samodzielnie lub w grupie, docenia swój wysiłek	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
2.8. Wykazuje postawę akceptacji tego, że popełnianie błędów jest czymś naturalnym w procesie uczenia się i stanowi okazję do zdobywania nowych umiejętności	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
2.9. Rozpoznaje i nazywa swoje emocje związane z różnymi sytuacjami, aktualnymi i z przeszłości	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste • Kierowanie sobą (dbanie o siebie)
2.10. Odróżnia potrzeby od pragnień (zachcianek), nazywa swoje potrzeby i proponuje sposób ich zaspokojenia, wyraża sprzeciw w sytuacjach niepewności, zagrożenia, braku komfortu	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
2.11. Ma przekonanie, że nauczyciel lub inne dzieci mogą stanowić wsparcie w trudnych sytuacjach, w razie potrzeby prosi o pomoc;	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
2.12. Stosuje znane mu sposoby radzenia sobie ze stresem.	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)

3. OBSZAR JĘZYKOWY			
3.1. Uczestniczy w rozmowie, aktywnie słuchając innych osób i wypowiadając się w sposób zrozumiały, przedstawia i próbuje uzasadnić swoją opinię	• Rozumienie i tworzenie informacji • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje społeczne (współpraca)
3.2. W wypowiedziach posługuje się zdania mi, zwraca uwagę na poprawność gramatyczną i artykulacyjną lub w razie potrzeby, używa komunikacji wspomagającej i alternatywnej;	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.3. Słucha wypowiedzi innych osób oraz tekstów czytanych, takich jak opowiadania, wiersze, baśnie, legendy, mówi o swoich ulubionych książkach	• Rozumienie i tworzenie informacji • Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.4. Rozpoznaje możliwe źródła informacji, korzysta z zachęt do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na nurtujące je pytania	• Rozumienie i tworzenie informacji • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.5. Obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują, dopytuje, gdy nie jest czegoś pewne	• Rozumienie i tworzenie informacji • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów) • Kompetencje społeczne (współpraca)
3.6. Analizuje zdobyte informacje i dostrzega te, które są dla niego niewiarygodne lub się wykluczają	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
3.7. Ocenia zgodność uzyskiwanych informacji z własnymi obserwacjami i doświadczeniami	• Rozumienie i tworzenie informacji • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
3.8. Odtwarza i przekształca treść bajek i opowieści, tworzy własne historie	• Rozumienie i tworzenie informacji • Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie)

3.9. Dzieli się swoimi wyobrażeniami, skojarzeniami i pomysłami typu „co by było, gdyby”	• Rozumienie i tworzenie informacji • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze(kreatywne myślenie)
3.10.Eksperymentuje z językiem, tworzy rymowanki i nowe słowa	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze(kreatywne myślenie)
3.11.Zapamiętuje i recytuje wierszyki oraz inne krótkie teksty	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.12.Opowiada treść obrazków i historyjek obrazkowych, mówi o swoich przeżyciach, obserwacjach, ważnych zdarzeniach	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.13.Odczytuje znaczenie podstawowych symboli i znaków, tworzy własne symbole, aby wyrazić za ich pomocą określoną informację	• Rozumienie i tworzenie informacji • Cyfrowe	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze(kreatywne myślenie)
3.14.Dokonuje analizy i syntezy głoskowej wybranych wyrazów, wypowiada prawidłowo głoski	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów)
3.15.Kreśli linie i kształty zawierające elementy graficzne obecne w literach: łuki, pętelki, fale, owale, zygzaki	• Rozumienie i tworzenie informacji, osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.16.Podejmuje próby pisania liter, wyrazów i krótkich komunikatów w wybrany przez siebie sposób	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.17.Podejmuje próby samodzielnego czytania wyrazów i krótkich tekstów, w tym uzupełnionych obrazkiem	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
3.18.Nazywa wybrane obiekty z najbliższego otoczenia w języku obcym nowożytnym	• W zakresie wielojęzyczności	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
3.19.Reaguje na proste polecenia w języku obcym nowożytnym	• W zakresie wielojęzyczności	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów)

Program wychowania przedszkolnego

3.20. Uczestniczy w prostej sytuacji komunikacyjnej w języku obcym nowożytnym	• W zakresie wielojęzyczności • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (współpraca)
3.21. Powtarza wierszyki i śpiewa piosenki w języku obcym nowożytnym	• W zakresie wielojęzyczności • Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie)
4. OBSZAR MATEMATYCZNY			
4.1. Opisuje sytuacje problemowe bliskie swojemu doświadczeniu, rozpoznaje ich przyczyny	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie)
4.2. Poszukuje najlepszych rozwiązań problemu, w razie potrzeby radzi się innych, porównuje wyniki różnych działań, identyfikuje rozwiązania, które sprawdzają się najlepiej	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii • Osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	• Kompetencje matematyczne • Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów) • Kompetencje społeczne (współpraca)
4.3. Stosuje wybrane rozwiązanie i ocenia jego skuteczność	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie)
4.4. Charakteryzuje obiekty wokół siebie, porównuje je ze sobą pod względem wielkości i liczby	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
4.5. Klasyfikuje obiekty według co najmniej dwóch cech jednocześnie	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
4.6. Liczy w możliwym dla siebie zakresie	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
4.7. Wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów)
4.8. Waży i mierzy różne przedmioty, ustala wartość pomiaru, stosując własne i powszechnie przyjęte narzędzia i jednostki miar	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)

4.9. Odczytuje zapis cyfrowy liczb, które obserwuje w najbliższym otoczeniu (np. w kalendarzu, na budynkach, na znakach drogowych, ceny w sklepach)	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
4.10. Przedstawia wartości liczbowe na różne sposoby graficzne	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie)
4.11. Określa kierunki i relacje przestrzenne między obiektami	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
4.12. Posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu (np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem), posługuje się nazwami pór roku, dni tygodnia i miesięcy	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
4.13. Rozpoznaje figury geometryczne płaskie: koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt i niektóre bryły	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
4.14. Analizuje i tworzy szeregi oraz powtarzalne wzory, odnajduje symetrię w budowie obiektów przyrodniczych	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie, kreatywne myślenie)
4.15. Rozpoznaje monety i banknoty, wykonuje proste obliczenia	• W zakresie przedsiębiorczości • Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów)
5. OBSZAR PRZYRODNICZY			
5.1. Rozpoznaje i nazywa rośliny oraz zwierzęta, a także elementy przyrody nieożywionej z najbliższego otoczenia	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)

Program wychowania przedszkolnego

5.2. Analizuje i bada elementy najbliższego otoczenia, wyciąga wnioski z obserwacji, opisuje zmiany zachodzące w otoczeniu i wymienia niektóre zależności występujące w przyrodzie (np. wzrost roślin, cykle dnia i nocy, pory roku) oraz zjawiska pogodowe	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
5.3. Zadaje pytania o interesujące je zagadnienia, pyta o przyczyny i cele zaobserwowanych zjawisk i podejmowanych działań, formułuje przypuszczalne wyjaśnienia, sprawdza ich trafność	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie)
5.4. Dokumentuje zaobserwowane obiekty, zjawiska oraz procesy zachodzące w przyrodzie	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje cyfrowe • Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
5.5. Wyraża troskę o rośliny i zwierzęta, objaśnia zasady odpowiedzialnej opieki nad zwierzętami domowymi	• Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje obywatelskie	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych)
5.6. Wskazuje na planie, mapie lub globusie znane mu miejsca	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje matematyczne	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
5.7. Opisuje Ziemię jako kulę, która razem z innymi planetami krąży wokół Słońca	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
5.8. Korzysta z narzędzi ogrodniczych przy pielęgnacji roślin ozdobnych i użytkowych	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
5.9. Opisuje zależności między wybranyymi roślinami i zwierzętami	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)

5.10. Rozpoznaje zwierzęta i rośliny z różnych ekosystemów oraz stref klimatycznych	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
5.11. Segreguje odpady, mając świadomość pozytywnych skutków dla przyrody i gospodarki	• Kompetencje obywatelskie • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje językowe	• Kompetencje społeczne • dbanie o innych
5.12. Stosuje zasady rozsądnego korzystania z zasobów naturalnych	• Kompetencje obywatelskie • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
6. OBSZAR TECHNICZNY			
6.1. Ustala właściwości różnych materiałów	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
6.2. Wymienia etapy budowania obiektów powstających w najbliższym otoczeniu, rozróżnia materiały, z których powstają budynki	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
6.3. Tworzy budowle płaskie i przestrzenne z wykorzystaniem różnorodnych materiałów konstrukcyjnych, w tym naturalnych i z odzysku, narzędzi i spoiw; analizuje efekty własnych działań, szuka możliwych ulepszeń	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, kreatywne myślenie)
6.4. Buduje maszyny proste – kołowrót, równię pochyłą – i wyjaśnia ich zastosowanie w urządzeniach codziennego użytku	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje ruchowe • Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie)
6.5. Buduje obwody elektryczne z użyciem żarówki, brzęczyka i silnika	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów)
6.6. Wskazuje przykłady urządzeń zasilanych energią z różnych źródeł	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Krytyczne myślenie (klasyfikacja źródeł zasilania)

Program wychowania przedszkolnego

6.7. Przestrzega zasad bezpiecznego korzystania z urządzeń elektrycznych i narzędzi	• Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą, dbanie o siebie)
6.8. Podaje przykłady maszyn i urządzeń, które ułatwiają ludziom życie	• Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
6.9. Opisuje różne środki transportu i infrastrukturę znajdujące się w najbliższej okolicy oraz bezpieczne sposoby korzystania z nich	• Kompetencje obywatelskie • Matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
7. OBSZAR CYFROWY			
7.1. Korzysta z instrukcji do wykonania zadania, tworzy własne instrukcje	• Kompetencje cyfrowe • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje cyfrowe • Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, kreatywne myślenie)
7.2. Rozpoznaje urządzenia cyfrowe i określa do czego służą	• Kompetencje cyfrowe	• Kompetencje cyfrowe	• Kompetencje poznawcze (Krytyczne) myślenie
7.3. Wskazuje podstawowe zasady higieny cyfrowej	• Kompetencje cyfrowe • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje cyfrowe	• Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
7.4. Wskazuje zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu, w tym wynikające z udostępniania informacji o sobie i swoich bliskich	• Kompetencje cyfrowe • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje cyfrowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
7.5. Określa wpływ mediów na życie codzienne, rozpoznaje reklamy i ma świadomość, czemu one służą	• Kompetencje cyfrowe • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje cyfrowe • Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
8. OBSZAR ARTYSTYCZNY			
8.1. Poszukuje nowych form ekspresji, tworzyw i technik wyrazu artystycznego do przedstawienia świata i swoich przeżyć, wyraża własne pomysły	• Świadomości i ekspresji kulturalnej • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)

8.2. Łączy poznane elementy – przedmioty, obrazy, kształty, słowa, dźwięki, wzorce, symbole – w nowe układy, w nieoczywisty sposób	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie)
8.3. Wyraża swoje opinie o dziełach sztuki	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
8.4. Słucha muzyki, śpiewa, tańczy, tworzy melodie i improwizacje ruchowe, muzykuje – indywidualnie i w grupie;	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) • Kompetencje społeczne (współpraca)
8.5. Rozpoznaje wybrane instrumenty muzyczne, tworzy własne instrumenty muzyczne z różnych materiałów i gra na nich	• Świadomości i ekspresji kulturalnej • W zakresie przedsiębiorczości	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (rozwiązywanie problemów, kreatywne myślenie)
8.6. Wciela się w różne role podczas spontanicznych i organizowanych działań teatralnych	• Świadomości i ekspresji kulturalnej • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe • Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (kreatywne myślenie) • Kompetencje społeczne(współpraca)
8.7. Zauważa różnice w dynamice, tempie, barwie i wysokości dźwięków, określa nastrój muzyki	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
8.8. Wyjaśnia pojęcia określające różne sposoby wyrazu artystycznego – w muzyce, sztukach wizualnych i teatrze	• Świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie)
9.OBSZAR RUCHOWY			
9.1. Podejmuje spontaniczne i zorganizowane aktywności ruchowe (indywidualnie i w grupie) w trosce o zdrowy rozwój	• Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
9.2. Uczestniczy w grach terenowych i zabawach ruchowych, ucząc się zasad współzawodnictwa	• Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się • Kompetencje obywatelskie	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje społeczne (współpraca) • Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)

Program wychowania przedszkolnego

9.3. Orientuje się w schemacie własnego ciała i wykorzystuje zmysły w zadaniach ruchowych	• Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
9.4. Podczas ruchu rozwija podstawowe umiejętności ruchowe, wykorzystując koordynację, równowagę, siłę, zręczność, zwinność, szybkość, skoczność, wytrzymałość	• Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
9.5. Posługuje się przedmiotami o zróżnicowanej wielkości i zróżnicowanym ciężarze, stopniowo wymagającymi większej precyzji ruchów	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
9.6. Prawidłowo trzyma i kontroluje siłę nacisku dłoni na narzędzie pisarskie	• Rozumienie i tworzenie informacji	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
9.7. Samodzielnie wykonuje czynności samoobsługowe	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje osobiste (kierowanie sobą)
9.8. Wyjaśnia, na czym polega zdrowy styl życia, stara się przestrzegać reguł z nim związanych (np. dba o prawidłową postawę ciała)	• Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe • Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
9.9. Rozpoznaje sytuacje, w których zagrożone są jego bezpieczeństwo lub autonomia	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje poznawcze (krytyczne myślenie) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
9.10. Zgłasza potrzebę odpoczynku, objawy złego samopoczucia, odczuwane dolegliwości, poszukuje dla siebie bezpiecznych i przyjaznych przestrzeni	• Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje językowe	• Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)
9.11. W czasie aktywności ruchowych przestrzega zasad bezpieczeństwa na terenie przedszkola i poza nim	• Kompetencje obywatelskie • Osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się	• Kompetencje ruchowe	• Kompetencje społeczne (dbanie o innych) • Kompetencje osobiste (dbanie o siebie)

1.5. Zadania przedszkola

Dziecko w wieku przedszkolnym jest przygotowane do tego, aby pod kierunkiem osób dorosłych poznawać świat, zdobywać umiejętności, doskonalić posiadane sprawności. Całościowy rozwój dziecka wspierają rodzice, opiekunowie, nauczyciele. Realizują to poprzez opiekę, wychowanie oraz nauczanie dziecka. Wsparcie ze strony dorosłych umożliwia dziecku poznanie własnych możliwości, zdobycie wiary we własne siły, zgromadzenie doświadczeń poprzez działanie. Rolą nauczyciela jest wspieranie dziecka w sytuacjach nauki, zabawy oraz wtedy, gdy pojawiają się trudności. Nauczyciel ma zapewnić poczucie bezpieczeństwa oraz zachęcić dziecko do współpracy.

Do zadań przedszkola należą:

1. Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków, które sprzyjają nabywaniu doświadczeń w każdym obszarze jego rozwoju.
2. Tworzenie warunków, które umożliwią dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.
3. Wspieranie aktywności dziecka podnoszących poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.
4. Zapewnienie warunków do budowania wspólnoty, w której każde dziecko czuje się akceptowane, rozumiane i potrzebne, a różnorodność traktowana jest jako wartość społeczna i edukacyjna.
5. Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do indywidualnych potrzeb i zainteresowań każdego dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania.
6. Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualność, oryginalność dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji i działania z innymi oraz dla innych.
7. Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo.
8. Przygotowywanie dziecka do rozpoznawania, nazywania i rozumienia emocji i uczuć własnych i innych ludzi
9. Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.
10. Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.
11. Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczne, samodzielne eksplorowanie elementów techniki w otoczeniu, a także zapewnienie materiałów konstrukcyjnych i narzędzi do swobodnego konstruowania i majsterkowania, a także prezentowania wytworów swojej pracy.

12. Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających wszechstronny rozwój dziecka.
13. Kreowanie, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijanie umiejętności podejmowania decyzji opartych na wartościach.
14. Systematyczne wspieranie rozwoju procesów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie gotowości do podjęcia nauki w szkole.
15. Organizowanie zajęć umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego – kaszubskiego, zgodnie z potrzebami.
16. Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.

2. OBSZARY ROZWOJU DZIECKA ORAZ WYBRANE SPOSOBY REALIZACJI ZAWARTYCH W NICH TREŚCI

2.1. Społeczny obszar rozwoju dziecka: budowanie relacji, działanie z innymi i dla innych.

Przedszkole przygotowuje dzieci do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Umożliwia zaspokojenie potrzeby kontaktu z innymi dziećmi. Dziecko rozwija swoje doświadczenia społeczne i emocjonalne. Podstawową formą działalności dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Odgrywa ona ważną rolę w kształtowaniu relacji społecznych. Wymaga od dziecka przestrzegania ustalonych zasad, uczy określonych form zachowania, dzielenia się zabawkami, panowania nad własnymi emocjami, rozpoznawania co jest dobre, a co złe.

Wybrane sposoby realizacji treści ze społecznego obszaru rozwoju dziecka

- **zabawy indywidualne** – służą dostrzeganiu przez dziecko swoich możliwości, pozwalają na rozwój relacji koleżeńskich,
- **prace w grupie** – uczą dzieci współpracy w planowaniu i realizowaniu zadania,
- **gry dydaktyczne** – uczą przestrzegania ustalonych zasad i reguł,
- **zabawy tematyczne** – umożliwiają odtwarzanie ról społecznych,
- **słuchanie bajek, opowiadań, wierszy** – pozwala na poznanie różnych sytuacji z życia społecznego, umożliwia dokonywanie oceny bohaterów,
- **scenki dramatyczne** – umożliwiają dzieciom odegranie konkretnych sytuacji, zaprezentowanie różnych emocji,
- **inscenizacje i przedstawienia** – dzieci uczą się wiary we własne możliwości, przestrzegania zasad pracy w zespole, mają możliwość zaprezentowania swoich umiejętności przed publicznością,
- **dyżury** – uczą sumiennego wykonywania obowiązków, odpowiedzialności za podjęte działania.

1.2. Osobisty obszar rozwoju dziecka: poznanie siebie, kierowanie sobą, wybieranie dobra.

Obszar osobisty koncentruje się na budowaniu wewnętrznego świata dziecka oraz jego poczucia tożsamości. Przedszkole tworzy bezpieczną przestrzeń, w której wychowanek uczy się rozpoznawać swój potencjał, nazywać własne potrzeby oraz zarządzać swoimi działaniami. Rozwój w tej sferze ma na celu ukształtowanie człowieka świadomego swoich mocnych stron, który potrafi podejmować autonomiczne decyzje i brać za nie odpowiedzialność. Edukacja przedszkolna w tym zakresie kładzie nacisk na proces, a nie tylko na efekt końcowy, ucząc dziecko, że błąd jest naturalnym etapem zdobywania wiedzy.

Wybrane sposoby realizacji treści z osobistego obszaru rozwoju dziecka:

- **zajęcia z zakresu edukacji emocjonalnej** – pomagają dzieciom rozpoznawać, nazywać i akceptować emocje (zarówno obecne, jak i te z przeszłości) oraz uczyć konstruktywnych metod radzenia sobie z nimi.
- **projekty badawcze i kąciaki zainteresowań** – umożliwiają dziecku podejmowanie aktywności zgodnie z własnymi preferencjami, co pozwala na „odkrywanie swoich zainteresowań i nazywanie mocnych stron”.
- **samodzielne planowanie działań** (np. tablice zadań) – uczy dzieci układania własnego planu pracy, uzasadniania wyborów oraz przewidywania rezultatów swoich decyzji przed przystąpieniem do zadania.
- **treningi uważności i techniki relaksacyjne** – wyposażają dzieci w „znane im sposoby radzenia sobie ze stresem”, ucząc głębokiego oddychania, wyciszenia i dbania o dobrostan psychiczny.
- **gry i zabawy z elementem „trudności”** – stwarzają sytuacje, w których dziecko uczy się wytrwałości, dążenia do celu mimo przeszkód oraz otwartości na wskazówki nauczyciela i rówieśników.
- **metoda „zielonego ołówka” i wzmacnianie pozytywne** – kształtują postawę akceptacji błędów jako okazji do nauki; nauczyciel kładzie nacisk na wysiłek włożony w zadanie i „docenianie własnego trudu”.
- **edukacja w zakresie potrzeb i granic** – poprzez rozmowy i scenki dramatyczne dzieci uczą się odróżniać „potrzeby od pragnień”, wyrażać sprzeciw w sytuacjach dyskomfortu oraz budować zaufanie do dorosłych jako źródła wsparcia.
- **obowiązki porządkowe i organizacja otoczenia** – codzienne wdrażanie do „porządkowania miejsca swojej aktywności”, co buduje u dziecka nawyk dbania o ład i estetykę najbliższego otoczenia.
- **czas refleksji i autorefleksji** – dają dziecku przestrzeń do wyrażania satysfakcji z wykonanej pracy i publicznego prezentowania swoich dokonań.

2.3. Językowy obszar rozwoju dziecka: komunikowanie się ze światem.

Obszar językowy jest kluczowym łącznikiem między dzieckiem a jego otoczeniem. Rozwój w tej sferze nie ogranicza się jedynie do poprawnej artykulacji czy bogatego słownictwa, ale obejmuje budowanie umiejętności logicznego argumentowania, krytycznego odbioru informacji oraz czerpania radości z kontaktu z literaturą. Przedszkole przygotowuje dziecko do roli sprawnego komunikatora, który potrafi nie tylko mówić, ale przede wszystkim słuchać i rozumieć. Jest to także etap intensywnego przygotowania do nauki czytania i pisanie oraz budowania otwartości na inne kultury poprzez zabawę z językiem obcym nowożytnym.

Wybrane sposoby realizacji treści z językowego obszaru rozwoju dziecka

- **praca z utworem literackim** (wiersz, opowiadanie) – umożliwia wypowiadanie się na temat utworu, rozwija wyobraźnię, pamięć, wzbogaca wiedzę, uczy wyciągania wniosków, historyjki obrazkowe – rozwijają myślenie przyczynowo – skutkowe, wyobraźnię, umożliwiają wypowiadanie się na określony temat,

- **praca z ilustracją (obrazkiem)** – pobudza do obserwacji, doskonali percepcję wzrokową, rozwija mowę, ułatwia wprowadzanie nazw przedmiotów, utrwała znajomość nazw przedmiotów znanych (wypowiedzi na temat wyglądu postaci, szukanie różnic występujących na obrazkach),
- **codzienne kręgi rozmów i dyskusje tematyczne** – stwarzają okazję do aktywnego słuchania, formułowania zrozumiałych wypowiedzi oraz uczenia się uzasadniania własnego zdania i opinii,
- **zabawy dydaktyczne** – umożliwiają dziecku wyodrębnienie cech przedmiotów, ich porównanie i grupowanie, służą one również utrwaleniu poznanych wiadomości,
- **zabawy badawcze** – zachęcają do wnikliwej obserwacji, umożliwiają wyciągnięcie wniosków z obserwowanych badań, sprzyjają rozwijaniu logicznego myślenia, uczą weryfikowania wiadomości i odróżniania faktów od opinii,
- **zabawy tematyczne** – umożliwiają odgrywanie ról dorosłych (odgrywanie ról bohaterów filmów, bajek),
- **wierszyki, rymowanki** – uczenie się na pamięć, recytacja,
- **zabawy przygotowujące do nauki czytania i pisania** – obejmują analizę i syntezę głoskową, zabawy z literami, czytanie prostych wyrazów oraz ćwiczenia grafomotoryczne (łuki, pętle, fale, owale, zygzaki) w różnych masach plastycznych i na papierze – kształtują płynność ruchów, zmniejszają napięcie mięśniowe, kształtują koordynację wzrokowo – ruchową,
- **praca z symbolem i znakiem** – przygotowuje do czytania poprzez odczytywanie piktogramów, znaków drogowych czy tworzenie własnych kodów i komunikatów wizualnych,
- **próby samodzielnej piśmienności** – zachęcanie dzieci do podpisywania prac, tworzenia list zakupów czy krótkich listów w wybrany przez nie, twórczy sposób,
- **zintegrowana edukacja języka obcego** – realizowana poprzez naturalne włączanie zwrotów obcojęzycznych w codzienny harmonogram (powitania, proste polecenia), naukę piosenek i rymowanek oraz uczestnictwo w sytuacjach komunikacyjnych o charakterze zabawowym,
- **wykorzystanie komunikacji wspomagającej (AAC)** – w sytuacjach tego wymagających, wprowadzanie alternatywnych sposobów porozumiewania się, aby każde dziecko mogło w pełni uczestniczyć w życiu grupy,
- **zabawy manipulacyjne** – służą usprawnianiu motoryki,
- **rozwiązywanie i układanie zagadek** – rozwijają logiczne myślenie, uwagę, wyobraźnię, spostrzegawczość,
- **zabawy z pytaniami „co by było, gdyby”** – rozwijają myślenie hipotetyczne, kreatywność językową i umiejętność dzielenia się skojarzeniami,
- **wycieczki, spacer** – pozwalają na obserwację naturalnego środowiska, wyzwalają chęć poznawania nowych rzeczy, uczą zadawania pytań,
- **kąciki książki** – obcowanie z książką rozwija zainteresowania czytelnicze, wyobraźnię, wzbogaca zasób słownictwa dziecka, wyzwala chęć nauki czytania i pisania, rozwija myślenie przyczynowo – skutkowe, zachęca do wypowiadania się,
- **gry, loteryjki** – wdrażają do przestrzegania ustalonych zasad, rozwijają logiczne myślenie, spostrzegawczość,

- **ćwiczenia logopedyczne i zabawy językowe**, eksperymentowanie ze słowem, tworzenie neologizmów oraz rymowanek – wspierają poprawność artykulacyjną i gramatyczną wspomagają utrwalanie kolejności dni tygodnia, pór roku, miesięcy,
- **uroczystości organizowane w przedszkolu** – ćwiczą pamięć, uczą planowania pracy w grupie,
- **baśnie, legendy** – dzieci poznają przeszłość ojczyzny, kształtuje się postawa patriotyczna.

2.4. Matematyczny obszar rozwoju dziecka: odkrywanie matematyki wokół siebie.

Edukacja matematyczna w przedszkolu opiera się na naturalnej potrzebie dziecka do porządkowania świata. Matematyka nie jest tu traktowana jako zbiór abstrakcyjnych reguł, lecz jako narzędzie do „odkrywania matematyki wokół siebie”. Program kładzie szczególny nacisk na kształtowanie logicznego myślenia, umiejętność stawiania pytań oraz odwagę w poszukiwaniu i testowaniu własnych rozwiązań. Dziecko poprzez doświadczanie uczy się, że matematyka jest obecna w każdej sferze życia – od zakupów w sklepie, przez planowanie dnia, aż po dostrzeganie symetrii w przyrodzie.

Wybrane sposoby realizacji treści z matematycznego obszaru rozwoju dziecka:

- **sytuacje problemowe i wyzwania logiczne** – stwarzanie dzieciom okazji do „opisywania sytuacji problemowych bliskich ich doświadczeniu”. Nauczyciel zachęca do samodzielnego poszukiwania rozwiązań, porównywania wyników różnych działań oraz wspólnej oceny, które metody okazały się najskuteczniejsze.
- **zabawy klasyfikacyjne i porównawcze** – dzieci uczą się charakteryzować obiekty, porównywać je pod względem wielkości i liczby oraz klasyfikować według co najmniej dwóch cech jednocześnie (np. kształtu i koloru),
- **gry i zabawy liczbowe** – sprzyjają stymulowaniu umiejętności liczenia w naturalnych sytuacjach (np. podczas nakrywania do stołu), uczą dodawania i odejmowania z wykorzystaniem „zbiorów zastępczych” (palce, liczmany, klocki).
- **warsztaty miernicze i wagowe** – praktyczne ważenie i mierzenie przedmiotów przy użyciu narzędzi niestandardowych (np. dłoń, krok, sznurek) oraz „powszechnie przyjętych jednostek miar” (centymetry, kilogramy).
- **matematyka w przestrzeni publicznej** – spacerzy i wycieczki ukierunkowane na „odczytywanie zapisu cyfrowego liczb” w otoczeniu (numery domów, ceny w sklepach, znaki drogowe, kalendarze).
- **graficzna prezentacja danych** – zachęcanie dzieci do przedstawiania wartości liczbowych za pomocą symboli, rysunków, kresek czy prostych wykresów.
- **zabawy z orientacją przestrzenną i czasową** – ćwiczenia w określaniu kierunków oraz posługiwanie się pojęciami dotyczącymi „następstwa czasu” (wczoraj, dziś, jutro) oraz cykliczności pór roku, dni tygodnia i miesięcy,
- **zajęcia z geometrią i rytmami** – rozpoznawanie i nazywanie figur płaskich oraz niektórych brył; tworzenie „powtarzalnych wzorów i szeregów” oraz poszukiwanie symetrii w obiektach przyrodniczych (np. liście, płatki śniegu).

- **edukacja ekonomiczna w zabawie** – zabawy tematyczne (np. „w sklep”, „na pocztę”), podczas których dzieci „rozpoznają monety i banknoty” oraz wykonują proste obliczenia pieniężne, ucząc się wartości pieniądza.

2.5. Przyrodniczy obszar rozwoju dziecka: odkrywanie przyrody i dbanie o nią.

Edukacja przyrodnicza w przedszkolu to proces budowania więzi dziecka z otaczającym go światem ożywionym i nieożywionym. Program zakłada przejście od biernej obserwacji do aktywnego badania i eksperymentowania. Przyroda staje się dla dziecka naturalnym laboratorium, w którym uczy się ono stawiać hipotezy, szukać przyczyn zjawisk i wyciągać wnioski. Kluczowym elementem tego obszaru jest również kształtowanie postawy proekologicznej – uświadamianie dziecku, że jest częścią ekosystemu i ma realny wpływ na stan środowiska, w którym żyje.

Wybrane sposoby realizacji treści z przyrodniczego obszaru rozwoju dziecka:

- **spacery badawcze i obserwacje bezpośrednie** – systematyczne poznawanie flory i fauny oraz elementów przyrody nieożywionej w najbliższym otoczeniu. Dzieci uczą się rozpoznawać gatunki i dostrzegać zmiany sezonowe oraz dobowe,
- **kącki przyrody i „małe laboratoria”** – stwarzanie warunków do „analizowania i badania elementów otoczenia”, gdzie dzieci formułują pytania, stawiają hipotezy („co się stanie, gdy...”) i sprawdzają ich trafność poprzez doświadczenia,
- **tworzenie dzienników obserwacji i zielników** – dokumentowanie zaobserwowanych procesów (np. wzrostu fasoli czy zmian pogody) za pomocą rysunków, zdjęć lub symboli – dzieci poznają nazwy roślin, poznają proces ich wzrostu,
- **zajęcia z zakresu edukacji globalnej i astronomii** – zapoznavanie dzieci z modelem Ziemi jako planety krążącej wokół Słońca, praca z mapą i globusem oraz wskazywanie znanych dziecku miejsc na świecie – dzieci wzbogacają zasób wiedzy,
- **warsztaty ekosystemowe** – poznawanie zależności między roślinami a zwierzętami oraz odkrywanie różnorodności życia w różnych strefach klimatycznych i środowiskach (las, łąka, pustynia, ocean),
- **praktyczne prace ogrodnicze** – angażowanie dzieci w pielęgnację roślin ozdobnych i użytkowych przy użyciu prawdziwych narzędzi ogrodniczych; nauka odpowiedzialności za żywe organizmy, wyrabianie szacunku dla ludzi zajmujących się ogrodnictwem,
- **programy opieki nad zwierzętami** – rozmowy o potrzebach zwierząt i zasadach odpowiedzialnej opieki nad pupilami domowymi, budowanie empatii i postawy troski.
- **akcje proekologiczne i codzienne nawyki** – praktyczna nauka segregacji odpadów, oszczędzania wody i energii oraz uświadamianie „pozytywnych skutków dla przyrody i gospodarki” wynikających z rozważnego korzystania z zasobów,
- **zabawy z pogodą** – codzienne prowadzenie kalendarza pogody, nazywanie zjawisk atmosferycznych i wyciąganie wniosków na temat ich wpływu na życie ludzi i przyrody.

2.6. Techniczny obszar rozwoju dziecka: poznawanie techniki przez działanie.

Edukacja techniczna w przedszkolu to przestrzeń, w której dziecko staje się „małym inżynierem”. Głównym założeniem tego obszaru jest rozbudzanie ciekawości konstruktorskiej oraz zrozumienie, jak działają urządzenia w najbliższym otoczeniu. Program kładzie nacisk na naukę poprzez manipulowanie, budowanie i testowanie rozwiązań. Dziecko uczy się, że technika służy człowiekowi, ułatwia mu życie, ale wymaga też zachowania zasad bezpieczeństwa i krytycznego myślenia o wykorzystywanych materiałach.

Wybrane sposoby realizacji treści z technicznego obszaru rozwoju dziecka:

- **warsztaty materiałoznawcze** – organizowanie zajęć, podczas których dzieci badają i „ustalają właściwości różnych materiałów” (twardość, elastyczność, nasiąkliwość), ucząc się dobierać odpowiedni surowiec do planowanego zadania,
- **obserwacje architektoniczne i budowlane** – spacer w okolicy przedszkola, podczas których dzieci „wymieniają etapy budowania obiektów” oraz uczą się rozróżniać materiały budowlane (cegła, beton, drewno, szkło),
- **kreatywne konstruowanie** – tworzenie budowli płaskich i przestrzennych przy użyciu „materiałów z odzysku”, surowców naturalnych, prostych narzędzi i spoiw,
- **zabawy z fizyką (maszyny proste)** – praktyczne budowanie i testowanie działania „kołowrotu czy równi pochyłej”. Wyjaśnianie na konkretnych przykładach, jak te mechanizmy ułatwiają pracę w urządzeniach codziennego użytku (np. winda, podjazd dla wózków),
- **laboratorium prądu (bezpieczna elektryczność)** – budowanie pod nadzorem nauczyciela „prostych obwodów elektrycznych” (bateria, żarówka, brzęczyk, mały silnik) oraz omawianie źródeł energii (baterie, gniazdko, słońce),
- **treningi bezpieczeństwa** – systematyczne wdrażanie i przestrzeganie zasad bezpiecznego korzystania z narzędzi (nożyczki, młotek, pistolet do kleju na ciepło) oraz urządzeń elektrycznych w domu i przedszkolu,
- **badanie techniki w służbie człowieka** – analizowanie i „podawanie przykładów maszyn i urządzeń, które ułatwiają ludziom życie” (od sprzętów kuchennych po maszyny rolnicze czy budowlane),
- **edukacja komunikacyjna i infrastrukturalna** – poznawanie różnych środków transportu i infrastruktury (drogi, mosty, przystanki, ścieżki rowerowe) oraz utrwalanie zasad bezpiecznego poruszania się w przestrzeni miejskiej.

2.7. Cyfrowy obszar rozwoju dziecka: przygotowanie do bezpiecznego funkcjonowania w społeczeństwie cyfrowym.

Współczesne przedszkole ma za zadanie wyposażyć dziecko w kompetencje niezbędne do życia w świecie nasyconym technologią. Obszar cyfrowy w naszym programie koncentruje się na budowaniu świadomości, do czego służą urządzenia elektroniczne, oraz na kształtowaniu mądrych nawyków ich użytkowania. Kluczowym celem jest tu ochrona dobrostanu dziecka oraz nauka krytycznego odbioru treści medialnych, tak aby technologie były narzędziem wspierającym rozwój, a nie źródłem zagrożeń.

Wybrane sposoby realizacji treści z cyfrowego obszaru rozwoju dziecka:

- **zabawy z algorytmiką i programowaniem „bez prądu”** – nauka logicznego myślenia poprzez „korzystanie z instrukcji do wykonania zadania” oraz samodzielne tworzenie kodów i instrukcji (np. układanie trasy dla kolegi-robota, zabawy z matą do kodowania),
- **warsztaty „Co jest w środku?”** – wspólne oglądanie i „rozpoznawanie urządzeń cyfrowych” (tablet, laptop, aparat, robot edukacyjny) oraz rozmowy o ich przeznaczeniu i roli w pracy dorosłych,
- **świadomość higieny cyfrowej** – ustalanie i wskazywanie podstawowych „zasad higieny cyfrowej”, takich jak ograniczanie czasu przed ekranem, dbanie o prawidłową postawę ciała oraz odpoczynek dla oczu i mózgu po kontakcie z technologią,
- **zajęcia o bezpieczeństwie w sieci** – w przystępny sposób (poprzez bajki terapeutyczne lub pacynki) „wskazywanie zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu”. Szczególny nacisk kładziemy na naukę chronienia prywatności i niedostępniania informacji o sobie i bliskich osobom nieznanym,
- **analiza świata mediów i reklamy** – rozmowy o „wpływie mediów na życie codzienne”. Dzieci uczą się rozpoznawać reklamy w swoim otoczeniu (telewizja, billboardy, opakowania) i z pomocą nauczyciela odkrywają, „czemu one służą”.
- **wykorzystanie technologii do twórczości i nauki** – okazjonalne użycie urządzeń cyfrowych (np. mikroskopu cyfrowego, aparatu, tabletu z aplikacją do rozpoznawania roślin) jako narzędzi do poszukiwania wiedzy, a nie tylko konsumpcji rozrywki.

2.8. Artystyczny obszar rozwoju dziecka: odbieranie i tworzenie sztuki.

Edukacja artystyczna w przedszkolu to przestrzeń niczym nieograniczonej ekspresji i odkrywania własnego potencjału twórczego. Program zakłada, że kontakt ze sztuką – muzyką, plastyką, teatrem i tańcem – jest naturalną potrzebą dziecka, pozwalającą mu wyrazić to, czego często nie potrafi jeszcze ująć w słowa. Naszym celem jest kształtowanie postawy otwartości, wrażliwości estetycznej oraz odwagi w „łączeniu poznanych elementów w nowe, nieoczywiste układy”. Sztuka w przedszkolu to przede wszystkim radosne działanie, które buduje poczucie sprawstwa i rozwija wyobraźnię.

Wybrane sposoby realizacji treści z artystycznego obszaru rozwoju dziecka:

- **warsztaty twórczej ekspresji plastycznej** – stwarzanie okazji do „poszukiwania nowych form, tworzyw i technik wyrazu”. Dzieci eksperymentują z barwą, fakturą i kształtem, wykorzystując różnorodne materiały do przedstawiania świata i własnych przeżyć,
- **obcowanie z dziełami sztuki** – organizowanie wystaw, oglądanie reprodukcji i wizyty w instytucjach kultury, które stają się pretekstem do „wyrażania własnych opinii o dziełach sztuki” oraz poznawania pojęć związanych ze sposobami wyrazu artystycznego,
- **aktywność muzyczno-ruchowa** – codzienne słuchanie muzyki różnych gatunków, śpiewanie piosenek oraz tworzenie improwizacji ruchowych i tanecznych, zarówno indywidualnie, jak i w grupie rówieśniczej,

- **edukacja instrumentalna** – rozpoznawanie brzmienia i wyglądu wybranych instrumentów oraz rozwijanie kreatywności poprzez „tworzenie własnych instrumentów muzycznych z materiałów z odzysku” i wspólne muzykowanie na nich,
- **zabawy z percepcją dźwięku** – ćwiczenia słuchowe pozwalające zauważać różnice w dynamice, tempie, wysokości i barwie dźwięków oraz próby określania nastroju towarzyszącego muzyce,
- **zabawy teatralne i dramowe** – stwarzanie sytuacji, w których dzieci „wcielają się w różne role” (zarówno w działaniach spontanicznych, jak i zorganizowanych inscenizacjach), co pozwala na przełamywanie nieśmiałości i naukę współpracy.
- **łączenie dziedzin sztuki (multisensoryka)** – zachęcanie do twórczego łączenia słowa, dźwięku, obrazu i symbolu, co pozwala na angażowanie jednocześnie wielu zmysłów (wzrok, słuch, dotyk, węch, smak), budowanie nieszablonowych przekazów i rozwijanie myślenia kreatywnego.
- **spotkania z terminologią artystyczną** – wprowadzanie w sposób naturalny pojęć określających różne sposoby wyrazu w muzyce, teatrze i sztukach wizualnych (np. gama, scena, wernisaż, kostium).

2.9. Ruchowy obszar rozwoju dziecka – rozwijanie się w ruchu, dbanie o zdrowie i bezpieczeństwo.

Ruch jest naturalną potrzebą i podstawową formą aktywności dziecka, stanowiącą fundament jego zdrowia fizycznego oraz psychicznego. Sprawność fizyczna odgrywa ważną rolę w prawidłowym rozwoju dziecka we wszystkich jego sferach. W przedszkolu dziecko uczy się jak należy odżywiać się, dbać o higienę, poznaje sposoby aktywnego spędzania wolnego czasu. W naszym programie obszar ten traktujemy holistycznie – jako proces kształtowania sprawności całego ciała, koordynacji oraz nabywania nawyków prozdrowotnych. Aktywność ruchowa w przedszkolu to zabawy ruchowe, ćwiczenia poranne, zajęcia z gimnastyki w formie naśladowczej, ale przede wszystkim radość z pokonywania barier, nauka samodzielności w samoobsłudze oraz budowanie świadomości własnego ciała i granic swojego bezpieczeństwa.

Wybrane sposoby realizacji treści z ruchowego obszaru rozwoju dziecka

- **zabawy ruchowe** – uwzględniające różne formy ruchu: orientacyjno – porządkowe, bieżne, z elementem równowagi, z elementem czworakowania, z elementem skoku, z elementem rzutu, z elementem wspinania się – zabawy kształtują orientację w schemacie własnego ciała, doskonałą orientację w przestrzeni, ćwiczą pamięć,
- **ćwiczenia poranne, ćwiczenia gimnastyczne** – rozwijają ogólną sprawność ruchową, orientację przestrzenną, koordynację wzrokowo – ruchową,
- **treningi cech motorycznych** – zabawy kształtujące podstawowe parametry fizyczne, takie jak koordynacja wzrokowo-ruchowa, równowaga, siła, zręczność, zwinność, szybkość oraz skoczność i wytrzymałość,
- **grafomotoryka i przygotowanie do pisania** – specjalistyczne ćwiczenia dłoni i palców, które uczą prawidłowego chwytu narzędzia pisarskiego oraz kontroli nad siłą nacisku kredki czy ołówka na papier,

- **zabawy z rekwizytami i przyborami** – ćwiczenia z przedmiotami o różnej wielkości i ciężarze (piłki, woreczki, obręcze, szarfy), które rozwijają precyzję ruchów i planowanie motoryczne,
- **gry i zabawy na świeżym powietrzu** – rozwijają ogólną sprawność fizyczną, uczą rywalizacji, ćwiczą umiejętność współdziałania w zespole,
- **gry terenowe i zabawy z elementem współzawodnictwa** – organizowanie podchodów, biegów z przeszkodami i gier zespołowych, które uczą zasad gry „fair play”, zdrowej rywalizacji oraz radzenia sobie z wygraną i przegraną,
- **zabawy prowadzone Metodą Weroniki Sherborne** – ćwiczą orientację w przestrzeni, koordynację ruchów, uczą współpracy w grupie,
- **gimnastyka twórcza Rudolfa Labana** – ćwiczenia są okazją do spontanicznej aktywności, pomagają rozładować nadmiar energii, wyciszają.
- **trening samodzielności (samoobsługa)** – wspieranie dzieci w samodzielnym ubieraniu się, jedzeniu oraz dbaniu o higienę osobistą jako kluczowy element sprawności fizycznej i niezależności,
- **edukacja prozdrowotna** – rozmowy o „zdrowym stylu życia”, nauka dbania o prawidłową postawę ciała podczas siedzenia i stania oraz kształtowanie nawyków żywieniowych,
- **warsztaty bezpieczeństwa i autonomii** – nauka rozpoznawania sytuacji niebezpiecznych oraz ochrona własnej autonomii. Dzieci uczą się wyznaczać granice w relacjach z innymi i dbać o swoje bezpieczeństwo w placówce i poza nią,
- **słuchanie potrzeb organizmu** – zachęcanie dzieci do rozpoznawania i zgłaszania objawów zmęczenia, złego samopoczucia czy dolegliwości oraz stwarzanie w przedszkolu „bezpiecznych i przyjaznych przystani” do odpoczynku,
- **przestrzeganie regulaminów aktywności** – wdrażanie do dyscypliny i uważności podczas zabaw w ogrodzie, na spacerach i wycieczkach, w celu minimalizowania ryzyka urazów.

3. TREŚCI PROGRAMOWE ORAZ OSIĄGNIĘCIA DZIECKA

Zakładane efekty	Wiek		
	3-4 - latki	5 - latki	6 - latki
1. OBSZAR SPOŁECZNY			
1.1. Udziela informacji o sobie i swoich rodzicach, w tym podaje swoje imię i nazwisko, adres zamieszkania, wie, komu może takich informacji udzielać.	Podaje swoje imię (czasem nazwisko) i wiek na palcach. Wie, jak nazywa się mama i tata. Reaguje na polecenia znanych dorosłych.	Podaje pełne imię, nazwisko i wiek. Zna imiona rodziców i nazwę miejscowości. Wie, że nie wolno ufać obcym i podawać im danych.	Podaje pełny adres zamieszkania, imiona i nazwiska rodziców. Doskonale rozumie zasady bezpieczeństwa i wie, kiedy i komu (np. policjant, nauczyciel) może zaufać.
1.2. Bierze udział w aktywnościach zaproponowanych przez innych, zgłasza własne pomysły, jest otwarte na współdziałanie.	Chętnie naśladuje inne dzieci i dorosłych. Zgłasza proste pomysły na zabawę sytuacyjną.	Inicjuje zabawy tematyczne i zaprasza rówieśników. Współdziała w małych zespołach zadaniowych. Proponuje własne modyfikacje zabaw.	Lideruje lub elastycznie wchodzi w rolę w grupie. Świadomie angażuje się w długofalowe projekty grupowe i gry zespołowe z podziałem zadań.
1.3. Uzgadnia zasady dzielenia się zabawkami lub materiałami w trakcie podejmowanych aktywności.	Wybiera zabawkę, którą chce się bawić. Podejmuje próby dzielenia się zabawkami.	Rozumie koncepcję naprzemienności („teraz ja, potem ty”). Potrafi samodzielnie wymienić się zabawką lub poczekać na swoją kolej.	Samodzielnie i sprawiedliwie inicjuje zasady podziału zabawek i materiałów przed rozpoczęciem aktywności; dba o dobro wspólne.
1.4. Bierze udział w podejmowaniu decyzji w grupie, akceptuje wspólnie podjęte decyzje, nawet jeżeli nie są zgodne z jego oczekiwaniami.	Uczestniczy w rozmowach grupowych. Słucha wypowiedzi innych dzieci.	Uczestniczy w głosowaniu przez podniesienie ręki. Akceptuje wybór większości, choć może okazywać chwilowe, werbalne niezadowolenie.	Uczestniczy w demokratycznych wyborach grupy. Potrafi zrezygnować z własnych korzyści na rzecz relacji rówieśniczych i celów grupy. Rozumie potrzebę wspólnego podejmowania decyzji.
1.5. Stosuje zwroty grzecznościowe.	Używa zwrotów: „proszę”, „dziękuję”, „dzień dobry” głównie pod wpływem bezpośredniego przypomnienia lub odpowiedzi dorosłego.	Samodzielnie i nawykowo stosuje podstawowe zwroty grzecznościowe w typowych, codziennych sytuacjach przedszkolnych.	Naturalnie różnicuje zwroty w zależności od intencji i odbiorcy (rówieśnik vs. dorosły). Używa słów: przepraszam, do widzenia, gratuluje.
1.6. Przestrzega zasad zachowania się w grupie i w miejscach publicznych.	Odróżnia dobro od zła, oceniając zachowanie postaci z literatury lub kolegów z grupy.	Zna zasady i w większości sytuacji się do nich stosuje. Reaguje na upomnienie. Potrafi zauważyć i zgłosić, gdy inne dziecko łamie reguły.	Autonomicznie i konsekwentnie przestrzega zasad w grupie oraz miejscach publicznych (kino, muzeum). Kontroluje swoje impulsy, rozumie sens norm.

1.7. Mówi o emocjach, które ludzie mogą przeżywać w różnych sytuacjach życia codziennego.	Nazywa podstawowe emocje u siebie (radość, smutek, złość).	Rozpoznaje i nazywa szerszy wachlarz emocji (strach, duma, wstręt) u siebie i innych na podstawie wyrazu twarzy czy ilustracji.	Rozumie relacje przyczynowo-skutkowe emocji (wie, dlaczego ktoś czuje złość czy rozczarowanie). Potrafi rozmawiać o emocjach fikcyjnych i realnych bohaterów.
1.8. Szanuje wszystkie dzieci, ich różne upodobania i potrzeby, podaje przykłady wypowiedzi i zachowań, które mogłyby być dla kogoś krzywdzące.	Zauważa inność (np. inny wygląd, okulary), ale rzadko ją ocenia. Uczy się tolerancji poprzez obserwację postaw nauczyciela. Nie mówi innym przykrych słów.	Dostrzega różnice w upodobaniach dzieci („on woli lalki, a ja auta”) i akceptuje je. Wie, że słowa mogą sprawić komuś przykrość.	Wykazuje postawę pełnej akceptacji wobec odmienności (kulturowej, sprawnościowej). Potrafi nazwać i potępić zachowania raniące czy wykluczające innych.
1.9. Szuka rozwiązań w sytuacjach spornych, rozwiązuje proste konflikty z pomocą dorosłych lub innych dzieci.	Prosi o pomoc nauczyciela w rozwiązaniu konfliktu.	Próbuje negocjować słownie („ustąp mi, a potem ja tobie”). W przypadku impasu samodzielnie szuka pomocy u nauczyciela jako rozjemcy.	Samodzielnie rozwiązuje konflikty rówieśnicze za pomocą dialogu. Proponuje kompromisy, losowania, wyliczanki. Rzadko angażuje dorosłego.
1.10. Pomaga innym w wykonaniu zadania, gdy jest to potrzebne, udziela wskazówek.	Pomaga rówieśnikom spontanicznie, na zasadzie prostego naśladownictwa („on zbiera klocki, to ja też”), lub na wyraźną prośbę osoby dorosłej.	Zauważa trudności innych dzieci (np. przy ubieraniu się, sprzątanu) i chętnie oferuje pomoc z własnej inicjatywy.	Pomaga w sposób celowy i konstruktywny. Potrafi wytłumaczyć rówieśnikowi, jak coś zrobić (udziela wskazówek słownych), nie wyręczając go.
1.11. Wspiera inne dzieci w pokonywaniu smutku, bezradności i poszu kiwaniu rozwiązań problemu.	Udziela pomocy i wsparcia innym, pociesza.	Pociesza werbalnie, przytula. Próbuje odwrócić uwagę smutnego dziecka poprzez zaproszenie do wspólnej zabawy.	Wykazuje dojrzałą empatię poznawczą: pyta o powód smutku, aktywnie słucha i próbuje wspólnie z dzieckiem wymyślić rozwiązanie jego problemu.
1.12. Dostrzega różnorodność i znaczenie funkcji pełnionych przez ludzi w społeczeństwie, przyjmuje je w zabawie (np. w sklepie).	Bawi się w najprostsze role społeczne (mama, tata, dziadziuś, lekarz) – odtwarza pojedyncze, powtarzalne czynności bez fabuły.	Rozbudowuje wieloosobowe zabawy tematyczne (np. w sklep, w dom, u fryzjera). Rozumie wzajemne relacje między rolami (klient – sprzedawca).	Rozumie społeczną strukturę i sieć powiązań (np. po co są urzędy, po co jest policja). W zabawach precyzyjnie przypisuje i odtwarza role społeczne.
1.13. Charakteryzuje pracę osób wykonujących różne zawody i zdaje sobie sprawę, że dzięki pracy osiąga się dochód.	Rozróżnia najbardziej ikoniczne zawody (strażak, policjant, lekarz) po stroju lub rekwizytach. Nie łączy pracy z pieniądzem.	Zna zawody rodziców i popularne profesje. Potrafi opisać, na czym polega ich praca. Zaczyna rozumieć, że za pracę otrzymuje się wynagrodzenie.	Szczegółowo opisuje specyfikę i społeczną użyteczność wielu zawodów. Rozumie mechanizm ekonomiczny: praca zawodowa = dochód/zarobki.
1.14. Wyjaśnia, do czego służą pieniądze, ma świadomość, że ludzie dysponują ograniczoną ilością pieniędzy oraz że po wydaniu pieniędzy na zakup towaru lub usługi nie można ich już wydać na coś innego.	Wie, że w sklepie „daje się” pieniądze lub kartę, aby coś wziąć.	Rozróżnia bilon i banknoty. Wie, że pieniądze mają różną wartość i służą do kupowania rzeczy niezbędnych (jedzenie) oraz przyjemności.	Rozumie pojęcie ograniczonego budżetu. Podejmuje proste decyzje zakupowe. Uczestniczy w zabawach tematycznych typu sklep.

Program wychowania przedszkolnego

1.15. Wyjaśnia, na czym polega oszczędzanie oraz dlaczego warto oszczędzać.	Uczestniczy w zabawach związanych z gromadzeniem oszczędności (skarbonka).	Rozumie, że nie trzeba wydawać wszystkiego od razu i zbieranie pieniędzy pozwala na zakup droższej rzeczy za jakiś czas.	Definiuje oszczędzanie jako świadomy proces rezygnacji z natychmiastowych zakupów na rzecz ważniejszego, przyszłego celu finansowego.
1.16. Odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do grup społecznych, w których na co dzień funkcjonuje: rodziny, grupy przedszkolnej, społeczności lokalnej i narodowej.	Silnie identyfikuje się z grupą rodzinną („ja i mama”). Wie, do jakiej grupy przedszkolnej (np. „Biedronki”) uczęszcza. Uczestniczy w uroczystościach o charakterze rodzinnym.	Identyfikuje się z przedszkolem i swoją miejscowością. Wie i potrafi powiedzieć, że mieszka w Polsce i jest Polakiem/Polką.	Świadomie definiuje swoją tożsamość wielopoziomowo: członek rodziny, przedszkolak, mieszkaniec regionu/miasta, obywatel Polski i Europy.
1.17. Wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flagę, hymn), orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej.	Zna nazwę swojego kraju. Rozpoznaje flagę narodową po barwach (biały i czerwony).	Wymienia nazwę kraju i stolicę (Warszawa). Rozpoznaje godło i hymn państwowy. Wie, że Polska leży w Europie.	Zna i szanuje symbole narodowe (przyjmuje odpowiednią postawę do hymnu). Orientuje się na mapie Polski, wie o przynależności do Unii Europejskiej.
1.18. Wskazuje funkcje różnych instytucji społecznych (np. rodziny, przedszkola).	Wie, że rodzinę tworzą rodzice, dzieci, dziadkowie. Rodzice dbają o dzieci, wychowują je.	Rozumie cel instytucji edukacyjnych (przedszkole uczy i bawi, szkoła przygotowuje starsze dzieci do dorosłości).	Opisuje i rozróżnia zadania kluczowych instytucji (szpital – leczenie, policja – ochrona, straż – ratownictwo, urząd – sprawy obywatelskie).
1.19. Poznaje i pielęgnuje tradycje lokalne, regionalne i narodowe.	Bierze czynny udział w tradycjach domowych i przedszkolnych (np. ubieranie choinki, śniadanie wielkanocne).	Zna i opisuje przebieg najważniejszych tradycji i świąt. Chętnie wykonuje elementy dekoracyjne i potrafi wymienić zwyczaje rodzinne.	Rozumie kulturowe i historyczne znaczenie tradycji (dlaczego je świętujemy). Angażuje się w przygotowanie akademii, apeli i uroczystości.
1.20. Charakteryzuje wybrane elementy dziedzictwa kulturowego swojego regionu.	Kojarzy proste elementy najbliższego otoczenia (np. lokalną potrawę, piosenkę). Uczestniczy w spacerach, wycieczkach po najbliższej okolicy.	Rozpoznaje i nazywa charakterystyczne legendy, zabytki lub elementy stroju/gwary związane ze swoim regionem zamieszkania.	Samodzielnie i zwięźle charakteryzuje symbole swojego regionu (np. Syrenka w Warszawie, rogale w Poznaniu, lajkonik w Krakowie).
2. OBSZAR OSOBISTY			
2.1. Podejmuje różne aktywności, aby reali zować swoje pomysły, tworzyć i odkrywać, co sprawia mu radość.	Samodzielnie wybiera aktywność, która je interesuje.	Świadomie planuje prostą aktywność („teraz zbuduję garaż”). Eksperymentuje z nowymi materiałami.	Inicjuje złożone, wieloetapowe projekty. Wytrwale dąży do urzeczywistnienia swojej unikalnej wizji.
2.2. Odkrywa swoje zainteresowania i nazywa swoje mocne strony.	Poznaje swoje możliwości włączając się w różne aktywności.	Nazywa swoje stałe upodobania („interesuję się kosmosem”) i proste zalety („ładnie maluję”).	Dokonuje adekwatnej samooceny. Wie, w czym jest dobry („świetnie układam puzzle”), a co sprawia mu trudność.

2.3. Układa i uzasadnia swój plan działania prowadzący do zakładanego rezultatu.	Podjmuje próby formułowania celu swojego działania (chcę malować, bawić się samochodem).	Werbalizuje krótki plan przed działaniem („najpierw wytnę, potem skleję”). Podaje prosty powód swojego wyboru.	Tworzy logiczny, wieloetapowy plan działania. Potrafi uzasadnić dobór narzędzi i zmodyfikować plan w razie potrzeby.
2.4. Przewiduje i nazywa konsekwencje swoich decyzji i działań.	Szuka pomocy w sytuacjach trudnych. Próbuje nazywać skutki swoich działań.	Zaczyna dostrzegać proste związki przyczynowo-skutkowe („jak nie założę fartuszka, to pobrudzę bluzkę”).	Analizuje sytuację przed podjęciem decyzji. Trafnie nazywa i bierze odpowiedzialność za konsekwencje swoich czynów.
2.5. Organizuje i porządkuje miejsce swojej aktywności.	Sprząta przy bezpośrednim wsparciu i współudziale dorosłego. Dbą o swoje rzeczy osobiste (ubranie, buty).	Samodzielnie odkłada zabawki na stałe miejsca. Potrafi przygotować stolik do pracy plastycznej.	W pełni autonomicznie dba o ład wokół siebie. Porządkuje stanowisko pracy zarówno w trakcie, jak i po zakończeniu aktywności.
2.6. Dąży do ukończenia zadania mimo trudności, wykazując wytrwałość, zaangażowanie i otwartość na informację zwrotną i wskazówki innych.	Próbuje samodzielnie pokonać trudność, zanim poprosi o pomoc.	Podjmuje ponowne próby rozwiązania problemu. Słucha wskazówek dorosłego i stara się dokończyć pracę.	Wykazuje wysoką odporność emocjonalną. Traktuje trudności jako wyzwanie, chętnie przyjmuje konstruktywną informację zwrotną.
2.7. Wyraża satysfakcję z zadania wykonane go samodzielnie lub w grupie, docenia swój wysiłek.	Cieszy się z wykonanego zadania, wyraża radość mimiką.	Cieszy się z widocznego efektu swojej pracy („zobacz, jak ładnie zrobiłem”). Opowiada o tym co zrobiło dobrze. Docenia swój wkład.	Odczuwa głęboką, wewnętrzną satysfakcję z wysiłku. Potrafi obiektywnie docenić sukces własny oraz całego zespołu.
2.8. Wykazuje postawę akceptacji tego, że popełnianie błędów jest czymś naturalnym w procesie uczenia się i stanowi okazję do zdobywania nowych umiejętności.	Przy wsparciu nauczyciela podjmuje działania pomimo popełnionych błędów.	Rozumie komunikaty, że „każdy może się pomylić”. Próbuje naprawić błąd bez nadmiernego napięcia.	Podchodzi do błędów zadaniowo. Rozumie, że pomyłka to naturalny etap uczenia się, z którego wyciąga się wnioski.
2.9. Rozpoznaje i nazywa swoje emocje związane z różnymi sytuacjami, aktualnymi i z przeszłości.	Nazywa emocje bohaterów utworów literackich. Wymienia niektóre emocje (radość, smutek, złość).	Identyfikuje przyczyny swoich obecnych emocji. Potrafi powiązać swój nastrój z wydarzeniem, które miały miejsce wcześniej.	Swobodnie różnicuje i nazywa złożone emocje. Potrafi opowiedzieć, co czuło w przeszłości i jak to wpływa na nie dzisiaj.
2.10. Odróżnia potrzeby od pragnień (zachcianek), nazywa swoje potrzeby i proponuje sposób ich zaspokojenia, wyraża sprzeciw w sytuacjach niepewności, zagrożenia, braku komfortu.	Rozpoznaje i komunikuje swoje potrzeby. Nie przeszkadza innym w czasie zajęć, nie mówi nikomu przykrych słów.	Zaczyna rozumieć, że pragnienia można odłożyć w czasie. Wyraża dyskomfort za pomocą prostych komunikatów słownych.	Świadomie odróżnia kaprys od realnej potrzeby. W sytuacji zagrożenia lub naruszenia granic asertywnie i stanowczo mówi „nie”.

Program wychowania przedszkolnego

2.11. Ma przekonanie, że nauczyciel lub inne dzieci mogą stanowić wsparcie w trudnych sytuacjach, w razie potrzeby prosi o pomoc.	W trudnych sytuacjach zwraca się o pomoc do nauczyciela.	Wie, do kogo zwrócić się w trudnej sytuacji. Zauważa, że inne dzieci również mogą pomóc rozwiązać problem.	Traktuje grupę przedszkolną i kadre jako bezpieczną sieć wsparcia. Precyzyjnie i bez lęku prosi o adekwatną pomoc. Akceptuje pomoc ze strony nauczyciela lub kolegów.
2.12. Stosuje znane mu sposoby radzenia sobie ze stresem.	Bierze udział w ćwiczeniach relaksacyjnych.	Korzysta z metod proponowanych przez dorosłego (np. odejście od źródła stresu, kąciek wyciszenia).	Samodzielnie inicjuje niefizyczne strategie redukcji napięcia (głębokie oddechy, rozmowa z przyjacielem, relaksacja).
3. OBSZAR JĘZYKOWY			
3.1. Uczestniczy w rozmowie, aktywnie słuchając innych osób i wypowiadając się w sposób zrozumiały, przedstawia i próbuje uzasadnić swoją opinię.	Wypowiada się prostymi zdaniami. Słucha dorosłych oraz rówieśników.	Słucha rozmówcy, czeka na swoją kolej. Formuluje zdania złożone i podaje jeden prosty argument.	Prowadzi dojrzały dialog, aktywnie słucha i odpowiada na temat. Buduje logiczne argumenty popierające jego opinię.
3.2. W wypowiedziach posługuje się zdania mi, zwraca uwagę na poprawność gramatyczną i artykulacyjną lub w razie potrzeby, używa komunikacji wspomagającej i alternatywnej.	W logiczny sposób mówi na temat wydarzeń życia codziennego.	Mowa jest w większości poprawna. Potrafi regulować siłę głosu (mówi szeptem, głośno, umiarkowanym glosem).	Mówi w pełni poprawnie pod względem gramatycznym, składniowym i fonetycznym (prawidłowa artykulacja wszystkich głosek).
3.3. Słucha wypowiedzi innych osób oraz tekstów czytanych, takich jak opowiadania, wiersze, baśnie, legendy, mówi o swoich ulubionych książkach.	Słucha krótkich, ilustrowanych tekstów (ok. 5-10 minut). Wskazuje ulubioną książkę po okładce.	Skupia uwagę na dłuższych opowiadaniach i baśniach. Potrafi powiedzieć, o czym jest jego ulubiona książka. Pyta o niezrozumiałe fakty.	Z uwagą słucha długich tekstów czytanych (nawet bez ilustracji). Opowiada o swoich ulubionych bohaterach i ich przygodach. Odróżnia postaci realne od nierealnych.
3.4. Rozpoznaje możliwe źródła informacji, korzysta z zachęty do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na nurtujące je pytania.	Zadaje pytania dotyczące otaczającego świata. Korzysta z dostępnych materiałów (książki, atlasy, lupy).	Wie, że wiedza znajduje się też w książkach, komputerze lub telewizji. Chętnie przegląda ilustracje w encyklopediach.	Świadomie wskazuje, gdzie szukać odpowiedzi (np. słownik, internet, ekspert). Samodzielnie inicjuje proces badawczy.
3.5. Obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują, dopytuje, gdy nie jest czegoś pewne.	Słucha nauczyciela i wykonuje jego polecenia.	Potrafi przez dłuższy czas skupić wzrok i uwagę na mówcy. Zadaje pytania pomocnicze. Przestrzega zasady, że w danym momencie mówi jedna osoba.	Wykazuje stałą, intencjonalną koncentrację słuchową. Precyzyjnie dopytuje o szczegóły i definicje niezrozumiałych słów.

3.6. Analizuje zdobyte informacje i dostrzega te, które są dla niego niewiarygodne lub się wykluczają.	Pyta o informacje, które pozyskało od nauczyciela lub rówieśników.	Zauważa rażące sprzeczności w wypowiedziach („Mówiłeś, że nie masz cukierka, a wystaje ci z kieszeni”).	Krytycznie analizuje usłyszane treści. Logicznie wychwytuje błędy rzeczowe, kłamstwa lub wykluczające się fakty. Korzysta z wskazówek nauczyciela.
3.7. Ocenia zgodność uzyskiwanych informacji z własnymi obserwacjami i doświadczeniami.	Próbuje określić, które informacje są prawdziwe.	Porównuje weryfikować informacje w sytuacjach życia codziennego, zabawie.	Weryfikuje nowe informacje przez pryzmat nabytego wcześniej doświadczenia życiowego i wiedzy empirycznej.
3.8. Odtwarza i przekształca treść bajek i opowieści, tworzy własne historie.	Powtarza proste, kluczowe fragmenty znanej bajki.	Odtwarza wiernie ciąg zdarzeń z bajki. Potrafi wymyślić inne, proste zakończenie lub dodać nową postać. Tworzy historyjki obrazkowe.	Konstruuje bogate, logiczne, wielowątkowe opowieści autorskie. Swobodnie przekształca i parodiuje znane motywy literackie.
3.9. Dzieli się swoimi wyobrażeniami, skojarzeniami i pomysłami typu „co by było, gdyby”.	Tworzy proste skojarzenia związane z zabawą, opowiadaniem.	Chętnie wchodzi w zabawy abstrakcyjne. Tworzy proste hipotezy fantastyczne („gdybym miał skrzydła, to...”).	Rozwija zaawansowane myślenie hipotetyczne. Tworzy złożone scenariusze i kreatywne rozwiązania dla wymyślonych sytuacji.
3.10. Eksperymentuje z językiem, tworzy rymowanki i nowe słowa.	Bierze udział w zabawach tematycznych, dramatycznych.	Świadomie bawi się dźwiękami. Tworzy proste rymy do słów (np. kot-plót) i śmieszne zbitki słowne. Wyszukuje wyrazy przeciwstawne.	Wyszukuje wyrazy bliskoznaczne, układa zagadki. Świadomie tworzy kalambusy, gry słowne, rymowanki i poezję dziecięcą.
3.11. Zapamiętuje i recytuje wierszyki oraz inne krótkie teksty.	Zapamiętuje proste rymowanki i powtarza je w grupie.	Płynnie recytuje wiersze kilkuwersowe. Pamięta teksty piosenek i ról w inscenizacjach.	Zapamiętuje długie teksty literackie. Recytuje z odpowiednią intonacją, tempem, modulacją głosu i ekspresją sceniczną.
3.12. Opowiada treść obrazków i historyjek obrazkowych, mówi o swoich przeżyciach, obserwacjach, ważnych zdarzeniach.	Nazywa pojedyncze obiekty na ilustracji („tu pies, tu auto”). Mówi o przeżyciach używając prostych zdań lub równoważników zdań.	Łączy elementy obrazka w relacje („chłopiec płacze, bo spadł z roweru”). Chronologicznie opisuje wydarzenia ze swojego dnia. Wypowiada się na temat utworów.	Tworzy spójną narrację na podstawie ilustracji (wstęp, rozwinięcie, zakończenie). Pięknym, bogatym językiem opisuje wewnętrzne przeżycia.
3.13. Odczytuje znaczenie podstawowych symboli i znaków, tworzy własne symbole, aby wyrazić za ich pomocą określoną informację.	Rozpoznaje podstawowe ikony (np. serduszko – miłość, znaczek swojej szafki).	Rozróżnia znaki drogowe dla pieszych, symbole pogody. Rysuje proste symbole zamiast słów (np. strzałka).	Koduje i dekoduje skomplikowane systemy symboliczne (znaki topograficzne, piktogramy instrukcji). Tworzy własne, czytelne szyfry.
3.14. Dokonuje analizy i syntezy głoskowej wybranych wyrazów, wypowiada prawidłowo głoski.	Dokonuje prostej analizy sylabowej.	Wyróżnia pierwszą i ostatnią głoskę w wyrazach o prostej strukturze (np. o-s-a). Dzieli wyrazy na sylaby.	Dokonuje analizy i syntezy głoskowej wyrazów. Dzieli zdania na wyrazy.

Program wychowania przedszkolnego

3.15. Kreśli linie i kształty zawierające elementy graficzne obecne w literach: łuki, pętelki, fale, owale, zygzaki.	Rysuje i maluje na różnych materiałach i w różnych pozycjach (stojąc, siedząc).	Kontroluje ruch dłoni w ograniczonym polu. Kreśli fale, zygzaki i spirale na dużych arkuszach papieru.	Płynie i precyzyjnie kreśli szlaczki literopodobne (pętelki, łuki, owale) w liniaturze, zachowując prawidłowy kierunek od lewej do prawej.
3.16. Podejmuje próby pisania liter, wyrazów i krótkich komunikatów w wybrany przez siebie sposób.	„Pisanie” poprzez bazgranie (tzw. pisanie preliterackie), zabawy z plasteliną, układanie małych klocków.	Odwzorowuje (przerysowuje) drukowane litery swojego imienia, traktując je jak rysunek geometryczny.	Świadomie zapisuje litery, wyrazy i proste zdania, korzystając z pisma fonetycznego lub wzorów. Zna różnicę między literą a obrazkiem.
3.17. Podejmuje próby samodzielnego czytania wyrazów i krótkich tekstów, w tym uzupełnionych obrazkiem.	Ogląda książki. Czyta globalnie swoje imię.	Czyta globalnie pojedyncze wyrazy (np. logo sklepu, podpisy przedmiotów w sali przedszkolnej). Składa proste wyrazy z sylab.	Czyta krótkie teksty metodą sylabową lub głoskową, poprawnie łącząc treść słowną z elementami graficznymi (rebus, komiks).
3.18. Nazywa wybrane obiekty z najbliższego otoczenia w języku obcym nowożytnym.	Podaje znaczenie prostych słów i zwrotów.	Samodzielnie nazywa podstawowe kolory, liczby (1-5), części ciała i zwierzęta w języku obcym w trakcie zabawy.	Posiada ustrukturyzowany zasób słownictwa z kilkunastu kręgów tematycznych (rodzina, dom, pogoda, jedzenie) w języku obcym.
3.19. Reaguje na proste polecenia w języku obcym nowożytnym.	Reaguje na polecenie poparte gestem nauczyciela (np. „Sit down” + wskazanie krzesła).	Rozumie i wykonuje rutynowe polecenia nauczyciela bez wspomagania gestem (np. „Stand up”, „Make a circle”, „Clean up”).	Bezbłędnie reaguje na złożone instrukcje w języku obcym podczas gier dydaktycznych i zabaw ruchowych (np. „Touch something green”).
3.20. Uczestniczy w prostej sytuacji komunikacyjnej w języku obcym nowożytnym.	Używa pojedynczych słów jako odpowiedzi „tak/nie” lub powitania/pożegnania (np. „Hello”, „Bye”).	Odpowiada na proste pytania o dane personalne i samopoczucie (e.g., „What's your name?”, „How are you?” -> „I'm fine”).	Inicjuje i podtrzymuje krótkie dialogi w języku obcym, stosuje zwroty grzecznościowe, potrafi poprosić o zabawkę.
3.21. Powtarza wierszyki i śpiewa piosenki w języku obcym nowożytnym.	Śpiewa pojedyncze, powtarzające się frazy lub refreny piosenek obcojęzycznych, naśladując melodię.	Zapamiętuje tekst i melodię kilkunastu prostych piosenek/wierszyków, łączy śpiew z odpowiednim ruchem ekspresyjnym.	Czysto i rytmicznie wykonuje zaawansowane piosenki oraz recytuje wiersze w języku obcym, dbając o właściwą intonację i akcent.
4. OBSZAR MATEMATYCZNY			
4.1. Opisuje sytuacje problemowe bliskie swojemu doświadczeniu, rozpoznaje ich przyczyny.	Dostrzega sytuacje problemowe w codziennym życiu, np. brak krzesła przy stoliku.	Nazywa prosty problem zadaniowy lub życiowy („sok rozlał się, bo kubek stał za blisko brzegu”).	Analizuje sytuację logicznie, jasno definiuje istotę problemu oraz wskazuje ukryte lub pośrednie przyczyny jego powstania.

4.2. Poszukuje najlepszych rozwiązań problemu, w razie potrzeby radzi się innych, porównuje wyniki różnych działań, identyfikuje rozwiązania, które sprawdzają się najlepiej.	Podjekuje zabawy konstrukcyjne i matematyczne.	Proponuje rozwiązania problemu. Porównuje je pod okiem dorosłego („możemy to skleić albo wyciąć nowe”).	Generuje różnorodne strategie rozwiązania problemu. Konsultuje się z grupą, samodzielnie ocenia, które wyjście jest najbardziej optymalne.
4.3. Stosuje wybrane rozwiązanie i ocenia jego skuteczność.	Z pomocą nauczyciela stosuje wybrane rozwiązanie.	Realizuje wybrany pomysł i widzi jego bezpośredni efekt („sklepiłem i teraz trzyma”).	Konsekwentnie realizuje plan. Po zakończeniu dokonuje krytycznej ewaluacji („to rozwiązanie było szybkie, ale nietrwale”).
4.4. Charakteryzuje obiekty wokół siebie, porównuje je ze sobą pod względem wielkości i liczby.	Rozpoznaje i nazywa przedmioty z otoczenia (zabawki, owoce). Używa pojęć: dużo, mało.	Używa pojęć: większy, mniejszy, taki sam. Szacuje liczbę elementów na oko w małych zbiorach.	Precyzyjnie stosuje relacje wielkościowe i ilościowe (dłuższy, krótszy, cięższy, o tyle więcej/mniej), porównuje zbiory. Układa obiekty od najmniejszego do
4.5. Klasyfikuje obiekty według co najmniej dwóch cech jednocześnie.	Segreguje przedmioty według jednej wyraźnej cechy (np. tylko czerwone klocki, niezależnie od ich kształtu czy wielkości).	Tworzy podzbiory na podstawie dwóch kryteriów (np. duże czerwone klocki) z pomocą i naprowadzeniem nauczyciela.	W pełni samodzielnie i sprawnie klasyfikuje elementy według 2-3 cech jednocześnie (np. małe, niebieskie, plastikowe trójkąty).
4.6. Liczy w możliwym dla siebie zakresie.	Posługuje się liczebnikami głównymi w możliwym dla siebie zakresie.	Wie, że ostatni liczebnik oznacza liczbę elementów w zbiorze. Odróżnia liczenie błędne od poprawnego. Posługuje się liczebnikami porządkowymi.	Wymienia cyfry od 0 do 9 i tworzy z nich liczby. Dokonuje operacji matematycznych w możliwym dla siebie zakresie. Porządkuje zbiory według liczebności
4.7. Wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych.	Dokłada lub zabiera elementy ze zbioru w zakresie 3.	Dodaje i odejmuje na konkretnych w zakresie 10. Wspomaga się palcami lub liczmanami w sposób celowy.	Rozpoznaje znaki +, -, =, >, <. Rozwiązuje proste zadania matematyczne. Rozróżnia zbiory równoliczne i nierównoliczne.
4.8. Waży i mierzy różne przedmioty, ustala wartość pomiaru, stosując własne i powszechnie przyjęte narzędzia i jednostki miar.	Sprawdza wagę „w rękach” (ciężkie/lekkie).	Porównuje wagę przedmiotów na wadze szalkowej. Mierzy długość za pomocą niemianowanych miar (kroki, dłonie).	Rozumie sens stosowania standaryzowanych miar. Posługuje się linijką, miarką krawiecką, wagą kuchenną, odczytuje proste jednostki (cm, kg).
4.9. Odczytuje zapis cyfrowy liczb, które obserwuje w najbliższym otoczeniu (np. w kalendarzu, na budynkach, na znakach drogowych, ceny w sklepach).	Zauważa liczby w najbliższym otoczeniu (numery domów, autobusów).	Rozpoznaje i nazywa cyfry od 1 do 10. Zauważa je na domach, w windzie, w kalendarzu i wie, że oznaczają numer lub ilość.	Bezbłędnie rozpoznaje i odczytuje cyfry od 0 do 10 oraz wybrane liczby dwucyfrowe, np. ceny w sklepie, numery autobusów.

Program wychowania przedszkolnego

4.10. Przedstawia wartości liczbowe na różne sposoby graficzne.	Rysuje tyle samo kresek, ile widzi obiektów (w zakresie 3).	Zapisuje liczbę za pomocą kropek, kresek lub palców na rysunku (np. 4 kropki jako oznaczenie 4 jabłek).	Przedstawia dane ilościowe za pomocą prostych tabel, wykresów słupkowych z kwadracików lub przyporządkowuje cyfrę do zbioru.
4.11. Określa kierunki i relacje przestrzenne między obiektami.	Rozróżnia pojęcia: góra, dół, przód, tył w odniesieniu do własnego ciała.	Sprawnie używa przyimków: nad, pod, obok, przed, za, wewnątrz. Zaczyna orientować się w stronach: prawa, lewa na sobie.	Określa relacje przestrzenne z punktu widzenia innego obiektu. Różnicuje prawą i lewą stronę w przestrzeni i na kartce.
4.12. Posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu (np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem), posługuje się nazwami pór roku, dni tygodnia i miesięcy.	Rozróżnia dzień (jasno – przedszkole) i noc (ciemno – spanie). Wymienia pory roku.	Zna pory dnia (rano, południe, wieczór). Poprawnie używa słów: wczoraj, dzisiaj, jutro. Nazywa aktualną porę roku.	Zna i wymienia w prawidłowej kolejności dni tygodnia oraz miesiące. Rozumie cykliczność czasu i posługuje się kalendarzem oraz zegarem.
4.13. Rozpoznaje figury geometryczne płaskie: koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt i niektóre bryły.	Rozpoznaje figury płaskie: koło, trójkąt, kwadrat.	Rozpoznaje i nazywa: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt. Dostrzega te kształty w przedmiotach codziennego użytku.	Różnicuje figury płaskie oraz podstawowe bryły (kula, stożek). Opisuje ich wygląd.
4.14. Analizuje i tworzy szeregi oraz powtarzalne wzory, odnajduje symetrię w budowie obiektów przyrodniczych.	Kontynuuje najprostszy rytm dwuelementowy (np. czerwony-niebieski-czerwony...) przy stałym wsparciu wzorcowym.	Dostrzega i kontynuuje złożone rytmy 3-4 elementowe. Układa obiekty w szeregu od najmniejszego do największego.	Samodzielnie tworzy skomplikowane korelacje rytmiczne. Dostrzega, opisuje i odwzorowuje oś symetrii w liściach, motylach, budowlach.
4.15. Rozpoznaje monety i banknoty, wykonuje proste obliczenia.	Wykorzystuje monety i banknoty podczas zabaw tematycznych (sklep).	Rozróżnia podstawowe monety (1zł, 2zł, 5zł). Rozumie, że papierowy banknot ma zazwyczaj większą wartość niż jedna moneta.	Zna nominały monet i banknotów. Przeprowadza proste kalkulacje i symulacje zakupowe (np. wydawanie reszty do 10). Wie jakie znaczenie mają pieniądze.
5. OBSZAR PRZYRODNICZY			
5.1. Rozpoznaje i nazywa rośliny oraz zwierzęta, a także elementy przyrody nieożywionej z najbliższego otoczenia.	Nazywa podstawowe zwierzęta domowe (pies, kot) i hodowlane. Rozróżnia drzewo, kwiatek, kamień, wodę, piasek.	Rozróżnia gatunki drzew (dąb, kasztanowiec), ptaków (wróbel, bocian), owadów. Nazywa zjawiska: wiatr, chmury. Tworzy kąciki przyrody.	Posiada bogatą wiedzę botaniczną i zoologiczną (nazywa rośliny chronione, warstwy lasu). Wymienia etapy rozwoju wybranych zwierząt (żaba, motyl).

5.2. Analizuje i bada elementy najbliższego otoczenia, wyciąga wnioski z obserwacji, opisuje zmiany zachodzące w otoczeniu i wymienia niektóre zależności występujące w przyrodzie (np. wzrost roślin, cykle dnia i nocy, pory roku) oraz zjawiska pogodowe.	Obserwuje przyrodę polisensorycznie (dotyka, wącha). Zauważa proste zmiany (np. spadają liście – jest jesień). Nazywa zjawiska atmosferyczne - deszcz, śnieg.	Prowadzi celowe obserwacje (np. lupą). Opisuje cykl życia rośliny od nasionka. Wyróżnia część podziemną i nadziemną rośliny. Łączy pory roku ze zmianami w przyrodzie. Zna zjawiska, które są zagrożeniem dla człowieka.	Wyciąga logiczne wnioski z eksperymentów (np. dlaczego lód topnieje). Wyjaśnia zjawisko krążenia wody w przyrodzie. Opisuje zjawisko stałego następstwa dnia i nocy, dni tygodnia, miesięcy, pór roku. Wyjaśnia, które części roślin są jadalne, wie czego rośliny potrzebują do życia.
5.3. Zadaje pytania o interesujące je zagadnienia, pyta o przyczyny i cele zaobserwowanych zjawisk i podejmowanych działań, formułuje przypuszczalne wyjaśnienia, sprawdza ich trafność.	Obserwuje zjawiska przyrodnicze i zmiany zachodzące w przyrodzie. Zadaje pytania typu: dlaczego pada deszcz? Dlaczego świeci słońce?	Pyta o mechanizmy przyrodnicze („Dlaczego ptaki odlatują?”). Formułuje proste przypuszczenia („Bo jest im zimno”). Uczestniczy w zabawach badawczych, eksperymentach.	Przeczynnie buduje hipotezy badawcze („Jeśli nie podlejemy tej rzeźuchy, to zwiędnie”). Projektuje proste doświadczenia, by to sprawdzić. Przestrzega zasad bezpieczeństwa.
5.4. Dokumentuje zaobserwowane obiekty, zjawiska oraz procesy zachodzące w przyrodzie.	Obserwuje zjawiska przyrodnicze z najbliższego otoczenia.	Rysuje proste symbole w kalendarzu pogody (słończko, chmurka) pod kontrolą nauczyciela.	Prowadzi systematyczny dziennik obserwacji (np. wzrostu fasoli) przy pomocy rysunków, piktogramów, wykresów, pierwszych cyfr.
5.5. Wyraża troskę o rośliny i zwierzęta, objaśnia zasady odpowiedzialnej opieki nad zwierzętami domowymi.	Pomaga w podlewaniu kwiatków na polecenie nauczycielki. Wie, że zwierząt nie wolno bić ani ciągnąć za ogon.	Zna potrzeby roślin i zwierząt. Pamięta o codziennym podlewaniu roślin w kącie przyrody. Wie, że pies potrzebuje spacerów, jedzenia i opieki weterynarza.	Wykazuje stałą, wewnętrzną empatię wobec flory i fauny. Szczegółowo charakteryzuje potrzeby zwierząt domowych, piętnuje zaniedbania.
5.6. Wskazuje na planie, mapie lub globusie znane mu miejsca.	Obserwuje mapę, globus. Dostrzega występujące na nich kolory.	Rozpoznaje zarys mapy Polski. Wskazuje na mapie, gdzie jest morze (niebieski kolor), a gdzie góry.	Sprawnie orientuje się na mapie i globusie. Wskazuje stolicę, rzekę Wisłę, swoje miasto oraz potrafi odczytać legendę prostego planu.
5.7. Opisuje Ziemię jako kulę, która razem z innymi planetami krąży wokół Słońca.	Rozpoznaje Ziemię na ilustracjach, nazywa Słońce.	Wie, że Ziemia ma kształt kuli i krąży wokół Słońca. Nazywa Słońce gwiazdą, potrafi wymienić nazwy kilku planet.	Posiada podstawową wiedzę astronomiczną. Wyjaśnia mechanizm nocy i dnia oraz pór roku poprzez ruch Ziemi wokół Słońca i własnej osi.
5.8. Korzysta z narzędzi ogrodniczych przy pielęgnacji roślin ozdobnych i użytkowych.	Używa małej łopatką i konewki w formie nieorganicznej zabawy w ziemi lub piasku.	Bezpiecznie i celowo posługuje się małą motyczką, grabkami i konewką, wykonując proste prace w ogrodzie przedszkolnym.	Swobodnie, sprawnie i adekwatnie dobiera oraz stosuje zaawansowane narzędzia (sekator dziecięcy, aerator, opryskiwacz z wodą) do pielęgnacji.

Program wychowania przedszkolnego

5.9. Opisuje zależności między wybranymi roślinami i zwierzętami.	Wie, że na świecie są różne gatunki roślin i zwierząt.	Wyjaśnia proste zależności pokarmowe i funkcjonalne (np. pszczoły zbierają nektar i zapylają kwiaty, dzięcioł leczy drzewa).	Rozumie pojęcie ekosystemu i łańcucha pokarmowego. Opisuje złożone interakcje w przyrodzie oraz skutki ich zakłócenia przez człowieka.
5.10. Rozpoznaje zwierzęta i rośliny z różnych ekosystemów oraz stref klimatycznych.	Rozróżnia wybrane zwierzęta żyjące na łące, w jeziorze, na pustyni, w dżungli, w morzu.	Przyporządkowuje zwierzęta do podstawowych środowisk (wielbłąd – pustynia, niedźwiedź polarny – lód, rekin – ocean).	Szczegółowo charakteryzuje przystosowania ewolucyjne organizmów do życia w skrajnych strefach klimatycznych (np. tundra, sawanna).
5.11. Segreguje odpady, mając świadomość pozytywnych skutków dla przyrody i gospodarki.	Wrzuca śmieci do kosza na polecenie dorosłego.	Rozróżnia podstawowe pojemniki (plastik/papier). Wie, że ze starych rzeczy robi się nowe (pojęcie recyklingu).	Samodzielnie, bezbłędnie i nawykowo segreguje odpady do wszystkich frakcji. Wyjaśnia wpływ mikroplastiku na ekologię i gospodarkę.
5.12. Stosuje zasady rozsądnego korzystania z zasobów naturalnych.	Uczestniczy w akcjach proekologicznych.	Zakręca wodę podczas szczotkowania zębów, gasi światło przy wyjściu z sali po uprzednim przypomnieniu przez nauczyciela.	Prezentuje stałą postawę proekologiczną. Ogranicza zużycie plastiku, pilnuje oszczędzania wody i energii, uzasadnia te zachowania ekonomicznie.
6. OBSZAR TECHNICZNY			
6.1. Ustala właściwości różnych materiałów.	Rozróżnia podstawowe kontrasty (miękkie–twarde, gładkie–szorstkie).	Określa cechy materiałów (giętki, kruchy, wodoodporny, przezroczysty). Uczestniczy w doświadczeniach badawczych z użyciem różnych materiałów.	Porównuje i eksperymentalnie bada właściwości fizyczne tworzyw (przewodnictwo ciepła, gęstość, wytrzymałość na rozciąganie).
6.2. Wymienia etapy budowania obiektów powstających w najbliższym otoczeniu, rozróżnia materiały, z których powstają budynki.	Obserwuje obiekty budowlane w najbliższym otoczeniu.	Rozróżnia budynki drewniane, mury, szklane. Wie, że najpierw trzeba wykonać fundamenty, potem postawić ściany i dach.	Zna logiczną sekwencję: projekt architektoniczny -> fundamenty -> stan surowy -> wykończenie. Zna materiały (beton, stal, zaprawa).
6.3. Tworzy budowle płaskie i przestrzenne z wykorzystaniem różnorodnych materiałów konstrukcyjnych, w tym naturalnych i z odzysku, narzędzi i spoiw; analizuje efekty własnych działań, szuka możliwych ulepszeń.	Buduje proste wieże lub rzędy z klocków (układ liniowy).	Buduje zamknięte konstrukcje przestrzenne (garaże, domki) z klocków plastikowych i drewnianych według schematu.	Tworzy skomplikowane makiety inżynierijne z kartonów, sznurków, spoiw. Podczas majsterkowania używa prostych narzędzi. Analizuje wady konstrukcji i samodzielnie je wzmacnia.

6.4. Buduje maszyny proste – kołowrót, równię pochyłą – i wyjaśnia ich zastosowanie w urządzeniach codziennego użytku.	Czerpie intuicyjną radość ze zjeżdżania autek po pochylni, ale nie rozumie fizycznej zasady działania tego mechanizmu.	Buduje prostą równię pochyłą z deski lub klocków, by ułatwić sobie transport zabawek. Rozumie, że tak jest „lżej”.	Samodzielnie konstruuje działający kołowrót lub dźwignię z klocków konstrukcyjnych. Wyjaśnia zasady redukcji siły w mechanizmach.
6.5. Buduje obwody elektryczne z użyciem żarówki, brzęczyka i silnika.	Bawi się bezpiecznymi zabawkami na baterie.	Łączy gotowe, bezpieczne moduły magnetyczne lub zatrzaskowe zestawów edukacyjnych. Zachowuje bezpieczeństwo podczas pracy z zestawami elektrycznymi.	Świadomie projektuje i buduje zamknięty obwód elektryczny. Rozpoznaje elementy obwodu elektrycznego (bateria–przewód–włącznik–żarówka/silniczek).
6.6. Wskazuje przykłady urządzeń zasilanych energią z różnych źródeł.	Wie, że zabawka działa, bo ma baterię, a telewizor musi być „włączony do gniazdka”.	Rozróżnia urządzenia na baterie, akumulatory oraz zasilane bezpośrednio z sieci elektrycznej.	Zna alternatywne źródła energii. Wskazuje urządzenia napędzane siłą mięśni, energią słoneczną (kalkulator), wiatrową lub paliwową.
6.7. Przestrzega zasad bezpiecznego korzystania z urządzeń elektrycznych i narzędzi.	Przestrzega zakazu dotykania gniazdek i urządzeń elektrycznych bez obecności i zgody rodzica/nauczyciela.	Wie, że nie wolno dotykać urządzeń mokrymi rękami. Prawidłowo i bezpiecznie posługuje się nożyczkami oraz prostymi narzędziami.	Zna i bezwzględnie stosuje zasady BHP. Wie, jak bezpiecznie wkładać/wyjmować wtyczkę z gniazdka, bezpiecznie posługuje się np. temperówką.
6.8. Podaje przykłady maszyn i urządzeń, które ułatwiają ludziom życie.	Wskazuje podstawowe sprzęty domowe znane z autopsji (pralka, praca ubrania, odkurzacz, sprząta pokój).	Wymienia maszyny ułatwiające pracę w domu i w kuchni (zmywarka, mikser, blender) oraz w pracy zawodowej (komputer, drukarka).	Opisuje zaawansowane technologie automatyzacji (roboty sprzątające, drony, maszyny fabryczne), wyjaśniając oszczędność czasu i siły.
6.9. Opisuje różne środki transportu i infrastrukturę znajdujące się w najbliższej okolicy oraz bezpieczne sposoby korzystania z nich.	Rozróżnia auto, pociąg, samolot. Wie, że w aucie trzeba zapinąć pasy i siedzieć w foteliku.	Opisuje transport lądowy, wodny i powietrzny. Zna elementy drogi (chodnik, jezdnie, pasy). Wie, jak bezpiecznie wsiadać do autobusu.	Charakteryzuje infrastrukturę (stacja, lotnisko, ścieżka rowerowa). Zna i stosuje zaawansowane zasady bezpieczeństwa jako pieszy i pasażer.
7. OBSZAR CYFROWY			
7.1. Korzysta z instrukcji do wykonania zadania, tworzy własne instrukcje.	Wykonuje polecenia nauczyciela krok po kroku na zasadzie bezpośredniego naśladowstwa ruchowego.	Działa według prostej instrukcji obrazkowej (np. etapy składania zabawki z nieskomplikowanego schematu).	Rozkodowuje złożone algorytmy i sekwencje (np. podstawy programowania robotów typu Ozobot). Tworzy własne instrukcje obrazkowe.
7.2. Rozpoznaje urządzenia cyfrowe i określa do czego służą.	Rozpoznaje smartfon i tablet.	Rozróżnia laptop, aparat cyfrowy, konsolę. Wie, że komputer służy dorosłym do pracy, pisania wiadomości i szukania wiedzy.	Definiuje szerokie spektrum sprzętów (skaner, router, smart-tv). Rozumie rolę technologii w komunikacji, nauce i sterowaniu urządzeniami.

Program wychowania przedszkolnego

7.3. Wskazuje podstawowe zasady higieny cyfrowej.	Uczestniczy w zabawach uczących bezpiecznego korzystania z internetu.	Rozumie pojęcie limitu czasu (np. klepsydra, budzik). Akceptuje zasadę nieużywania ekranów przed snem i podczas posiłków.	Samodzielnie monitoruje i kontroluje czas spędzany przed ekranem. Rozumie negatywny wpływ nadmiaru niebieskiego światła na zdrowie i mózg.
7.4. Wskazuje zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu, w tym wynikające z udostępniania informacji o sobie i swoich bliskich.	Wie, że nie należy korzystać samodzielnie z telefonu rodziców.	Wie, że w sieci mogą być treści straszne lub nieodpowiednie. Wie, że z Internetu korzysta się wyłącznie w obecności dorosłego.	Świadomie definiuje zagrożenia (cyberprzemoc, wirusy, oszustwa). Rozumie pojęcie prywatności: wie, że nie wolno podawać obcym adresu, imion i zdjęć.
7.5. Określa wpływ mediów na życie codzienne, rozpoznaje reklamy i ma świadomość, czemu one służą.	Rozpoznaje wybrane media- telewizję, radio.	Zauważa, że media kreują określone zachowania. Odróżnia bajkę od bloku reklamowego w telewizji.	Krytycznie analizuje przekaz medialny. Rozumie czemu służą reklamy.
8. OBSZAR ARTYSTYCZNY			
8.1. Poszukuje nowych form ekspresji, tworzyw i technik wyrazu artystycznego do przedstawienia świata i swoich przeżyć, wyraża własne pomysły.	Eksperymentuje z plamą, maluje palcami lub całą dłonią.	Chętnie testuje nowe techniki (wydzieranki, frotaż, lepienie z gliny). Rysuje postać człowieka z zachowaniem wielu szczegółów.	Samodzielnie łączy różnorodne, niekonwencjonalne techniki (collage, techniki mieszane) do przekazania głębokich stanów emocjonalnych.
8.2. Łączy poznane elementy – przedmioty, obrazy, kształty, słowa, dźwięki, wzorce, symbole – w nowe układy, w nieoczywisty sposób.	Układa elementy obok siebie, tworzy układy, kompozycje.	Wykorzystuje przedmioty codziennego użytku w sposób kreatywny. Stosuje różne sposoby łączenia elementów. Tworzy sekwencje dźwiękowe.	Wykorzystuje swoją wyobraźnię, kreatywność łącząc elementy w nietypowy sposób. Tworzy oryginalne, abstrakcyjne kompozycje przestrzenne.
8.3. Wyraża swoje opinie o dziełach sztuki.	Ogląda dzieła sztuki, przedstawienia teatralne, słucha koncertów.	Mówi o swoich odczuciach związanych z dziełem sztuki, mówi co mu się podoba, a co nie.	Formułuje recenzje estetyczne. Opisuje nastrój, styl, interpretuje symbolikę dzieła. Dostrzega podobieństwa i różnice w obserwowanych dziełach.
8.4. Słucha muzyki, śpiewa, tańczy, tworzy melodie i improwizacje ruchowe, muzykuje – indywidualnie i w grupie.	Reaguje na muzykę spontanicznym ruchem całego ciała. Śpiewa proste, powtarzalne refreny. Uczestniczy w zabawach ruchowych i muzycznych.	Śpiewa czysto piosenki z szerokiego rejestru. Odtwarza proste układy choreograficzne, improwizuje ruchem z użyciem rekwizytów (szarfy).	Czysto śpiewa solo i w zespole (również kanony). Tworzy zaawansowane improwizacje wokalne i taneczne, precyzyjnie trzymając się rytmu.

8.5. Rozpoznaje wybrane instrumenty muzyczne, tworzy własne instrumenty muzyczne z różnych materiałów i gra na nich.	Rozróżnia bębenek, grzechotkę i trójkąt.	Nazywa instrumenty klawiszowe i strunowe (gitara, pianino). Konstruuje proste instrumenty z dostępnych materiałów.	Rozpoznaje brzmienie instrumentów dętych i smyczkowych. Tworzy skomplikowane instrumenty z recyklingu, gra w dziecięcej orkiestrze.
8.6. Wciela się w różne role podczas spontanicznych i organizowanych działań teatralnych.	Naśladuje ruchy i odgłosy zwierząt w prostych zabawach naśladowczych.	Chętnie odgrywa role w teatrykach kukielkowych lub inscenizacjach wierszy, kontrolując modulację głosu i mimikę.	Świadomie buduje postać sceniczną w przedstawieniach teatralnych. Wykorzystuje zaawansowane środki wyrazu (gest, pauza, ruch sceniczny).
8.7. Zauważa różnice w dynamice, tempie, barwie i wysokości dźwięków, określa nastrój muzyki.	Bierze udział w zabawach ruchowych. Szybko reaguje ruchem na proste zmiany typu: głośno (marsz) – cicho (skradanie się) oraz szybko–wolno.	Różnicuje dźwięki wysokie i niskie, barwę instrumentów oraz określa ogólny nastrój muzyki (smutna, wesoła).	Analizuje strukturę utworu, wskazuje różnice w tempie, dynamice, barwie utworu. Wykonuje ćwiczenia artykulacyjne, oddechowe, rytmizujące.
8.8. Wyjaśnia pojęcia określające różne sposoby wyrazu artystycznego – w muzyce, sztukach wizualnych i teatrze.	Rozróżnia pojęcia: piosenka, taniec, rysunek. Gra na wybranych instrumentach perkusyjnych.	Dostrzega i wymienia działania artystyczne w najbliższym otoczeniu. Uczestniczy w zabawach aktorskich.	Wyjaśnia znaczenie dojrzałych terminów artystycznych (np. dyrygent, kompozytor, malarz, aktor, rzeźba, spektakl, filharmonia, galeria).
9. OBSZAR RUCHOWY			
9.1. Podejmuje spontaniczne i zorganizowane aktywności ruchowe (indywidualnie i w grupie) w trosce o zdrowy rozwój.	Uczestniczy w spacerach, zabawach ruchowych.	Chętnie uczestniczy w regularnych ćwiczeniach gimnastycznych, zabawach z elementami współzawodnictwa i torach przeszkód.	Świadomie podejmuje wysiłek fizyczny dla zdrowia i kondycji. Angażuje się w regularne treningi sportowe i długie wyprawy piesze.
9.2. Uczestniczy w grach terenowych i zabawach ruchowych, ucząc się zasad współzawodnictwa.	Uczestniczy w zabawach orientacyjno-porządkowych, bieżnych, skocznych oraz z elementem czworakowania.	Rozumie i stara się przestrzegać podstawowych reguł gier zespołowych (np. berek). Uczy się radzić sobie z porażką w sporcie.	Przestrzega skomplikowanych zasad fair play w zaawansowanych grach zespołowych (np. mini-koszykówka) i podchodach terenowych.
9.3. Orientuje się w schemacie własnego ciała i wykorzystuje zmysły w zadaniach ruchowych.	Wskazuje i nazywa części ciała na sobie.	Różnicuje prawą i lewą stronę ciała. Świadomie wykonuje zadania wymagające precyzyjnego współdziałania zmysłów.	Posiada pełną świadomość somatyczną i kinestetyczną (orientacja w schemacie ciała w przestrzeni i odbiciu lustrzanym).
9.4. Podczas ruchu rozwija podstawowe umiejętności ruchowe, wykorzystując koordynację, równowagę, siłę, zręczność, zwinność, szybkość, skoczność, wytrzymałość.	Biega bez potrącania innych dzieci. Skacze obunóż z miejsca.	Biega zwinnie, omijając przeszkody. Skacze na jednej nodze, wykonuje przeskoki, potrafi przejść po wąskiej równoważni. Przeskakuje przez przeszkody.	Wykazuje doskonałą koordynację, skoczność i zwinność. Wykonuje zaawansowane ewolucje ruchowe (pajacyki, kozłowanie, rzut do celu). Skacze na skakance.

Program wychowania przedszkolnego

9.5. Posługuje się przedmiotami o zróżnicowanej wielkości i zróżnicowanym ciężarze, stopniowo wymagającymi większej precyzji ruchów.	Rzuca i próbuje łapać dużą piłkę oburącz. Używa różnych materiałów do lepienia.	Toczy, rzuca jednorącz i łapie piłkę średniej wielkości z odległości. Kontroluje siłę rzutu w zależności od wagi przedmiotu.	Precyzyjnie manipuluje małymi obiektami (np. piłeczka tenisowa, woreczek). Łapie piłkę w locie dłońmi. Podczas majsterkowania używa prostych narzędzi.
9.6. Prawidłowo trzyma i kontroluje siłę nacisku dłoni na narzędzie pisarskie.	Posługuje się kredkami, flamastrami, pędzlem. Zbiera drobne przedmioty.	Wykonuje ćwiczenia na wzmocnienie ramion i obręczy barkowej. Odrysowuje kształt przedmiotów, wykorzystuje szablony. Wycina nożyczkami po liniach prostych i falistych.	Prezentuje w pełni dojrzały, prawidłowy chwyt pisarski (trójpalcowy). Idealnie dawkuje siłę nacisku, co pozwala na płynne pisanie.
9.7. Samodzielnie wykonuje czynności samoobsługowe.	Samodzielnie je łyżką. Korzysta z toalety, myje ręce, potrafi rozebrać się.	Samodzielnie ubiera się i rozbiera (zdejmuje buty, zakłada bluzę). Sprawnie posługuje się widelcem i nożem do smarowania. Prawidłowo czyści nos.	W pełni samodzielny: zapina guziki, zamki błyskawiczne, podejmuje próby wiązania sznurowadeł. Posługuje się bezpiecznie nożem i widelcem.
9.8. Wyjaśnia, na czym polega zdrowy styl życia, stara się przestrzegać reguł z nim związanych (np. dba o prawidłową postawę ciała).	Przyjmuje prawidłową postawę ciała przy posiłkach, rysowaniu, siedząc na dywanie.	Rozróżnia zdrowe jedzenie (owoce) od niezdrowego (słodycze). Wykonuje ćwiczenia kształtujące prawidłową postawę ciała.	Szczegółowo definiuje filary zdrowia (sen, ruch, dieta, higiena). Kontroluje prawidłową postawę ciała przy stoliku. Wyjaśnia wpływ hałasu na zdrowie człowieka.
9.9. Rozpoznaje sytuacje, w których zagrożone są jego bezpieczeństwo lub autonomia.	Zgłasza dorosłym zachowania innych dzieci zagrażające bezpieczeństwu.	Głośno sygnalizuje, gdy ktoś narusza jego przestrzeń osobistą. Ubiera się adekwatnie do pogody. Wie jak zachować się podczas ewakuacji.	Rozumie pojęcie nietykalności cielesnej i potrafi szukać ratunku w razie zagrożenia. Zna zasady udzielania pierwszej pomocy.
9.10. Zgłasza potrzebę odpoczynku, objawy złego samopoczucia, odczuwane dolegliwości, poszukuje dla siebie bezpiecznych i przyjaznych przestrzeni.	Sygnalizuje potrzebę odpoczynku. Spokojnie odpoczywa po obiedzie.	Samodzielnie szuka spokojniejszego miejsca na odpoczynek. Chętnie spędza czas na dworze o każdej porze roku, niezależnie od pogody.	Precyzyjnie lokalizuje i opisuje dolegliwości somatyczne („kręci mi się w głowie”, „kluje mnie w boku”). Świadomie zarządza swoją energią.
9.11. W czasie aktywności ruchowych przestrzega zasad bezpieczeństwa na terenie przedszkola i poza nim.	Zna zasady bezpieczeństwa, które należy stosować podczas zabaw ruchowych.	Pamięta i w większości sytuacji stosuje zasady (np. nie popychamy się na zjeżdżalni, biegamy w jednym kierunku).	Konsekwentnie i odpowiedzialnie przestrzega reguł w przedszkolu, ogrodzie i na wycieczkach. Dbą o bezpieczeństwo własne oraz innych.

4. DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE

Doświadczenia edukacyjne w podstawie programowej stanowią pomost między teorią a praktyką. Ich głównym celem jest wsparcie wszechstronnego rozwoju dziecka – od sfery psychicznej, osobistej, przez społeczną, aż po fizyczną – przy jednoczesnym wzmacnianiu poczucia wpływu na otoczenie. Mają one charakter aktywny, co oznacza, że dziecko nie jest tylko obserwatorem, ale sprawcą działań. Poprzez realizację tych zadań przedszkolaki rozwijają kompetencje fundamentalne (np. językowe i matematyczne) oraz przekrojowe (np. kreatywność i krytyczne myślenie), ucząc się przy tym efektywnej komunikacji i współdziałania w zespole.

Program gwarantuje realizację następujących doświadczeń w określonych cyklach czasowych:

- Doświadczenia realizowane cyklicznie (co najmniej raz w każdym roku szkolnym).

W każdym roku pracy z grupą nauczyciel planuje i dokumentuje wydarzenia, dzięki którym dziecko:

- Uczestniczy w kulturze wysokiej: aktywnie obcuje ze sztuką poprzez wyjścia do muzeów, teatrów, udział w profesjonalnych koncertach lub spektaklach.
 - Staje się badaczem natury: prowadzi własne obserwacje przyrodnicze, które dokumentuje w formie graficznej lub ilustracyjnej.
 - Praktykuje ogrodnictwo: we współpracy z rówieśnikami zakłada hodowlę roślin (zioł, kwiatów lub warzyw), dbając o nie na każdym etapie wzrostu.
 - Współdecyduje o wyjściach grupy: angażuje się w proces planowania i przygotowania wspólnego wyjścia poza teren placówki.
 - Buduje relacje ze społecznością: bierze czynny udział w przygotowaniu występów lub uroczystości (np. świąt narodowych, rodzinnych, lokalnych), negocjując z innymi swoją rolę w tym wydarzeniu.
 - Promuje zdrowie: bierze udział w inicjatywach prozdrowotnych, takich jak przedszkolne spartakiady czy zawody sportowe.
 - Dzieli się efektami pracy: prezentuje swoje dokonania lub wiedzę zespołu szerszej publiczności, tworząc wystawy, plakaty czy kroniki działań.
- Doświadczenia kluczowe (przynajmniej raz w całym cyklu edukacji przedszkolnej).
- W toku kilkuletniego pobytu w przedszkolu, każde dziecko bierze udział w unikalnych projektach o charakterze długofalowym:**
- Twórczy maraton „Zabawki z niczego”: przez okres minimum dziesięciu następujących po sobie dni dziecko projektuje i wykonuje własne przedmioty do zabawy, wykorzystując surowce wtórne i materiały z odzysku, zastępując nimi gotowe produkty.
 - Inżynieria przestrzeni: w ramach pracy zespołowej tworzy makietę odzwierciedlającą realne miejsca (np. osiedle) lub wizje fantastyczne (np. miasto przyszłości).
 - Wolontariat i empatia w działaniu: grupa planuje i realizuje konkretne działanie pomocowe skierowane do innych osób, np. młodszych kolegów lub seniorów.

- Matematyka w praktyce zakupowej: dzieci wspólnie planują listę potrzebnych produktów, a następnie realizują te zakupy w prawdziwym sklepie, ucząc się podejmowania decyzji konsumenckich.

5. ORGANIZACJA ZAJĘĆ WYCHOWAWCZO – DYDAKTYCZNYCH.

5.1. Ramowy rozkład dnia

Nauczyciel planując pracę wychowawczo – dydaktyczną bierze pod uwagę potrzeby, zainteresowania i możliwości rozwojowe dziecka. Wykorzystuje każdą sytuację edukacyjną, która prowadzi do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Podstawową formą działalności dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Zabawa sprzyja rozwijaniu umiejętności potrzebnych w kolejnym etapie edukacyjnym. W przedszkolu obowiązuje ustalony rytm dnia. Czas przeznaczony na naukę, zabawę, odpoczynek przebiega w określonym rytmie. Zapewnia to dziecku poczucie bezpieczeństwa oraz ułatwia zrozumienie pojęcia czasu. Naturalną potrzebą dziecka w wieku przedszkolnym jest potrzeba ruchu. Należy więc umożliwić dzieciom udział w zabawach ruchowych, ćwiczeniach gimnastycznych, rytmice. Aby proces wychowawczo – dydaktyczny przebiegał prawidłowo, należy zadbać o odpowiednie przygotowanie przestrzeni, w której przebywają dzieci oraz wyposażenie ich w pomoce dydaktyczne, zabawki.

Prezentowany poniżej ramowy rozkład dnia stanowi propozycję organizacji pobytu dziecka w przedszkolu. Poszczególne etapy mogą być wydłużane lub skracane w zależności od wewnętrznej organizacji oraz specyfiki placówki.

Godziny	Rodzaj czynności
8.15 – 8.30	– przygotowanie do śniadania, – czynności porządkowe i higieniczne.
8.30 – 9.00	– śniadanie.
9.00 – 10.00	– zajęcia dydaktyczne z zachowaniem zasady przemienności we wszystkich sferach aktywności dzieci z uwzględnieniem obszarów edukacyjnych i proporcji pomiędzy nimi.
10.00 – 11.30	– zabawy na placu przedszkolnym, – spacer, – gry sportowe.
11.30 – 11.45	– przygotowanie do obiadu, – czynności porządkowe i higieniczne.
11.45 – 12.15	– obiad, – podkreślenie wartości zdrowego odżywiania (spożywanie surówek), – zwrócenie uwagi na kulturalne spożywanie posiłków.
12.15 – 14.00	– grupy młodsze – odpoczynek dzieci (leżakowanie), – grupy starsze – odpoczynek – słuchanie muzyki relaksacyjnej (ok. 15 min.), – praca indywidualna, – utrwalanie wierszy, piosenek, – zabawy słowne, teatralne, – zabawy swobodne wg pomysłu dzieci.
14.00 – 14.15	– przygotowanie do podwieczorku – zabiegi higieniczne.

14.15 – 14.30	– podwieczorek, – czynności samoobsługowe i porządkowe po zakończeniu posiłku.
14.30 – 16.30	– zabawy dowolne w sali zabaw, – zajęcia specjalistyczne w ramach udzielanej pomocy psychologiczno – pedagogicznej, – zabawy na świeżym powietrzu, – zajęcia dodatkowe (rytmika, taniec).

Program wychowania przedszkolnego obejmuje dzieci w wieku 3 – 6 lat. Nauczyciele realizujący zadania wychowawczo-dydaktyczne stosują różnorodne metody i formy pracy dostosowane do potrzeb i możliwości dzieci.

5.2. Wybrane elementy metod pracy

- **Metody słowne** (oparte na słowie) – rozmowa, opowiadanie, uczenie wierszy, pogadanka, zagadki, objaśnienia, instrukcja, opis,
- **Metody czynne** (oparte na działaniu) – metoda samodzielnych doświadczeń, metoda zadań stawianych dziecku, metoda ćwiczeń, metoda kierowania własną działalnością dziecka,
- **Metody oglądowe** (oparte na obserwacji) – obserwacja, pokaz, osobisty przykład nauczyciela, udostępnianie sztuki (przedstawienia teatralne, koncerty muzyczne),
- **Metody aktywizujące** – gry i zabawy dydaktyczne, odgrywanie scenek, drama, burza mózgów, metoda projektu.

Koncepcja edukacyjna Dziecięca matematyka według Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej

Treści kształcenia matematycznego zawarte są w blokach programowych. Są one tak dobrane, aby rozwijać najważniejsze czynności intelektualne i kształtować te umiejętności, które są przydatne w dalszej edukacji matematycznej dzieci. Każdy blok zawiera treści ułożone zgodnie z możliwościami dziecka na danym etapie rozwoju. Ważne jest, aby treści łatwiejsze były opanowane przed wprowadzeniem treści trudniejszych. Edukacja matematyczna powinna być połączona z działaniem. Ważne też jest ukształtowanie w dzieciach odporności emocjonalnej oraz wyrobienie zdolności do zwiększonego wysiłku intelektualnego. Zalecane jest prowadzenie zajęć matematycznych każdego dnia.

Metoda Dobrego Startu prof. Marty Bogdanowicz

Praca metodą przygotowuje do procesu czytania i pisania. Rozwija koordynację wzrokowo – słuchowo – ruchową. W metodzie tej ważną rolę pełnią następujące elementy:

- motoryczny – ćwiczenia ruchowe,
- słuchowy – piosenki, wierszyki,
- wzrokowy – znaki graficzne (wzory, litery).

Metoda aktywnego słuchania muzyki klasycznej według Batii Strauss

Podczas zabaw muzyczno – ruchowych dzieci poznają utwory muzyki klasycznej. Nauczyciel stosuje elementy ruchu, zabawy, ilustrowanie ruchem treści utworu. Dziecko bierze udział w słuchanym utworze jako współwykonawca lub dyrygent.

Muzykoterapia

Jest to ważny element codziennych oddziaływań wychowawczo-dydaktycznych. Stosując ćwiczenia relaksacyjne możemy wyciszyć negatywne emocje, obniżyć lęk, wpłynąć na wewnętrzną równowagę. Muzyka ułatwia dzieciom zrozumienie swoich stanów emocjonalnych, pomaga radzić sobie w różnych sytuacjach.

Bajkoterapia

Poprzez bajkoterapię osławiamy dziecko z trudnymi sytuacjami, przygotowujemy je do rozwiązywania problemów. Słuchając bajek terapeutycznych dziecko może lepiej poznać swoje emocje – pozytywne, jak i negatywne. Poprzez bajki dzieci uczą się empatii oraz wzmacniają wiarę w siebie.

Drama

Stosowanie podczas zajęć dramy sprzyja rozwojowi emocjonalno – społecznemu dziecka. Podczas dramy rozwija się empatia, odpowiedzialność, zrozumienie. Drama umożliwia poznanie świata poprzez działanie. Wyzwala spontaniczną ekspresję.

Odimienna metoda nauki czytania autorstwa dr Ireny Majchrzak

Stosowanie metody służy wykształceniu kompetencji czytelniczych dzieci w wieku przedszkolnym. Kształcenie sztuki czytania z pełnym rozumieniem tekstu rozpoczyna się z dziećmi trzyletnimi. Naukę nauczyciel rozpoczyna od imienia dziecka. Imię staje się słowem otwierającym świat pisma. Nauka czytania przebiega według określonych etapów: etap pierwszy – inicjacja, etap drugi – ściana pełna liter, etap trzeci – nazywanie świata, etap czwarty – sesje czytania.

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne

Ruch jest narzędziem do pracy nad rozwojem psychoruchowym dziecka. Dzieci rozwijają motorykę, doświadczają świadomości własnego ciała i świadomości działania w przestrzeni. Podczas ćwiczeń nawiązywany jest bliski kontakt ze współwiczącym.

Pedagogika zabawy

Stosowane metody muzyczno – ruchowe, dramatyczne sprzyjają nawiązywaniu bliższych relacji z innymi dziećmi. Pozwalają na wyrażanie ekspresji twórczej, pobudzają aktywność, sprzyjają integracji grupy.

Metoda Carla Orffa

Według Carla Orffa formy wychowania muzycznego powinny zawierać grę na instrumentach, improwizacje wokalne, instrumentalne i ruchowe, słuchanie muzyki. W metodzie C. Orffa stosowana jest integracja muzyki, słowa i ruchu.

Metoda gimnastyki twórczej Rudolfa Labana

Ruch powinien być powiązany ze słowem, rytmem, muzyką. Ruch jest podejmowany zgodnie z własną inwencją, a dziecko ćwiczy to, na co ma ochotę. Do ćwiczeń można wykorzystać nietypowe przybory.

Elementy metody Marii Montessori

Według pedagogiki Marii Montessori należy wspierać spontaniczną i twórczą aktywność dziecka. Pomagać w rozwijaniu indywidualnych cech osobowości, zdobywaniu wiedzy. Należy tak organizować naukę dziecka, aby wspierać jego indywidualny rozwój, dawać szansę do samodzielnego działania, które jest zgodne z potrzebami dziecka.

5.3. Formy pracy

- praca indywidualna (Nauczyciel skupia się na jednym dziecku. Proponując zadania do wykonania bierze pod uwagę możliwości i potrzeby dziecka, np. zdolnego lub ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi).
- praca zespołowa (Praca wykonywana jest w małych grupach. Dzieci uczą się współpracy, przydzielają role, rozwiązują konflikty).
- praca z całą grupą (Nauczyciel proponuje dzieciom taką samą aktywność, np. słuchanie bajek, gimnastyka, wspólne śpiewanie piosenek).
- zabawa (dydaktyczna, tematyczna, badawcza, konstrukcyjna, manipulacyjna, ruchowa) lub inne rodzaje działalności dzieci pozwalające na rozwijanie własnej inicjatywy,
- zajęcia dydaktyczne,
- czynności samoobsługowe oraz praca użyteczna,
- spacer i wycieczki,
- uroczystości przedszkolne,
- udział w imprezach organizowanych w przedszkolu i poza nim,
- udział w konkursach, zawodach, turniejach,
- udział w programach profilaktycznych.

5.4. Warunki i sposób realizacji programu

W przedszkolu dzieci większość czasu spędzają w swoich salach. Zaleca się, aby sala przedszkolna uwzględniała bariery architektoniczne i sensoryczne oraz umożliwiały korzystanie dla dzieci z niepełnosprawnościami. Wskazane jest, aby strefa przedszkola podzielona była na kilka obszarów przeznaczonych do różnych aktywności. Wydzielone miejsca na stoliki i krzeselka dostosowane do wzrostu dziecka oraz miejsce na zabawy ruchowe. W sali powinien znaleźć się

dywan, na którym dzieci siedzą podczas zajęć, słuchania bajek oraz tablica demonstracyjna, na której nauczyciel wspólnie z dziećmi przygotowuje gazetki tematyczne.

Wskazane jest, aby w budynku przedszkola, w salach lub też w bezpośredniej okolicy były wyznaczone strefy:

- **czytelnicza** – książki w różnych formatach, opowiadania dla dzieci,
- **budowania i konstruowania** – klocki, materiały i narzędzia do majsterkowania (nożyczki, zszywacze, dziurkacze, śrubokręt, papier ścierny),
- **działań artystycznych** – materiały papiernicze, instrumenty muzyczne, rekwizyty do odgrywania ról,
- **odpoczynku** – kąciki wyciszenia, a w nich siedziska lub pufy, Przytulanki obciążeniowe, zabawki sensoryczne i antystresowe, słuchawki wyciszające,
- **odkrywania świata nauki i przyrody** – miejsce, w którym można prowadzić obserwacje, eksperymenty,
- **gry dydaktyczne,**
- **zabawki,**
- **szatnia z półkami dla każdego dziecka,**
- **łazienka,**
- **plac zabaw** (ogród przedszkolny),
- **sale specjalistyczne** (np. do prowadzenia terapii pedagogicznej, logopedii).

Realizując cele wychowania przedszkolnego należy uwzględnić w procesie kształcenia i wychowania następujące zasady:

- **Wszechstronny rozwój** – doświadczenia zdobyte w przedszkolu powinny wspierać wszechstronny rozwój dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej, fizycznej.
- **Aktywność poznawcza** – dzieci są podmiotem procesu uczenia się. Kluczowymi czynnikami, które sprzyjają uczeniu się jest udział dzieci w planowaniu i działaniu z innymi.
- **Wychowanie** – obok kształcenia jest ono równie ważnym elementem funkcjonowania przedszkola oraz zadaniem wszystkich nauczycieli.
- **Dobrostan dzieci** – to warunek harmonijnego rozwoju oraz skutecznego uczenia się.
- **Przestrzeń edukacyjna** – powinna sprzyjać uczeniu się. Miejscem działań edukacyjnych jest też otoczenie przedszkola.
- **Edukacja włączająca** – przedszkole powinno uwzględnić zróżnicowane potrzeby rozwojowe dzieci, zapewnić indywidualizację kształcenia i wychowania, wspierać rozwój dziecka w warunkach dostosowanych do jego możliwości, pomagać dzieciom w uczestnictwie w życiu grupy przedszkolnej.
- **Zróżnicowane metody, formy i środki nauczania o udowodnionej skuteczności** – należy dostosować je do potrzeb dzieci oraz celów edukacyjnych.
- **Wykorzystywanie wiedzy** – przedszkole stwarza warunki do tego, aby dzieci mogły w praktyce wykorzystać zdobytą wiedzę zarówno w przedszkolu jak i poza nim.

- **Wspólnota** – podczas procesu wychowawczego w przedszkolu następuje budowanie wspólnoty uczącej się, społecznej. Cele indywidualne i dobro wspólne są równoważone.
- **Rodzina** – przedszkole zapewnia rodzinie pomoc w działaniach wychowawczych i opiekuńczych. Działania wychowawcze środowiska rodzinnego i przedszkola powinny być spójne i partnerskie.
- **Interdyscyplinarność i relacje ze światem zewnętrznym** – proces uczenia się związany jest ze środowiskiem zewnętrznym jako naturalnym kontekstem budowania wiedzy, kompetencji i sprawczości dzieci oraz ich wykorzystania.

Zadaniem przedszkola jest zapewnienie warunków do zdobywania i doskonalenia kompetencji niezbędnych do:

1. Bycia częścią wspólnoty, współpracy i dbania o innych.

Przedszkole to miejsce, w którym dzieci kształtują swoją tożsamość, rozumieją swoją przynależność do rodziny, grupy rówieśniczej, społeczności lokalnej i narodowej. Wspólne przebywanie w grupie przedszkolnej sprzyja poznawaniu się, nawiązywaniu relacji z rówieśnikami, podejmowaniu wspólnych działań, decyzji, które są zgodne z przyjętymi zasadami. Dzieci wspólnie dbają o to, aby wszystkim było w przedszkolu dobrze i bezpiecznie.

2. Kierowania sobą i dbanie o siebie.

Pobył dziecka w przedszkolu umożliwia mu poznanie swoich zainteresowań oraz mocnych stron. Dzieci przeżywają radość, satysfakcję, niepowodzenia. Uczą się traktować niepowodzenia jako element zdobywania nowych umiejętności. Uczą się jak dbać o swoje dobre samopoczucie oraz jak radzić w trudnych sytuacjach.

3. Skutecznego komunikowania się z rówieśnikami i osobami dorosłymi, z uwzględnieniem różnorodnych sposobów komunikacji.

W przedszkolu dzieci poszerzają swój zasób słownictwa. Uczą się formułowania komunikatów w taki sposób, aby były one zrozumiałe dla innych oraz dostosowane do sytuacji. Okres przedszkolny to czas kształtowania u dzieci nawyków czytelniczych, sięgania po różnorodne książki. To również czas przygotowania do nauki czytania i pisania. Poznają litery drukowane, zaczynają czytać proste wyrazy, zdania. Analizują kształty graficzne, przygotowują rękę do pisania.

4. Uaktywnienia myślenia matematycznego oraz wykorzystywania pojęć matematycznych w praktyce.

Dzieci w trakcie procesu edukacyjnego dowiadują się, że obiekty z otaczającego świata można policzyć, zmierzyć, sklasyfikować. Poznają pojęcia matematyczne, liczą, mierzą, dodają, odejmują operując konkretnymi przedmiotami.

5. Odkrywania przyrody i kształtowania postawy troski o nią.

Człowiek jest częścią przyrody. Okazją do rozwijania tej świadomości są spacery i pobyt na świeżym powietrzu. Dzieci uczą się szacunku do przyrody, poznają sposoby dbania o nią, uczą się jak można korzystać z jej naturalnych zasobów. Do poznawania przyrody dzieci mogą korzystać z lupy, mikroskopu, atlasu.

6. Poznawania świata techniki, w tym urządzeń, maszyn i zawodów.

Dzieci poznają pracę ludzi różnych zawodów, obserwują maszyny, urządzenia i chcą wiedzieć jak one działają. Majsterkując i wykonując prace z różnych materiałów powinny znać zasady bezpiecznego posługiwania się narzędziami.

7. Przygotowania się do funkcjonowania w społeczeństwie cyfrowym.

Zadaniem nauczycieli i rodziców jest przygotowanie dzieci do bezpiecznego korzystania z nowych technologii, w tym z Internetu, ponieważ dzieci nie są świadome zagrożeń, które niesie ze sobą nowa technologia. W przedszkolu cyfrowe urządzenia ekranowe mogą być wykorzystywane jedynie do pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

8. Impresji i ekspresji sztuki.

Rysunek, taniec, śpiew, teatr, to sposoby wyrażania siebie przez dzieci w wieku przedszkolnym. W sztuce przejawiane są emocje i myśli. Jest ona sposobem poznawania świata i budowania tożsamości. Ważne jest też uczenie dzieci odbioru sztuki, dostrzegania jej piękna.

9. Świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego i zdrowego stylu życia.

Ruch towarzyszy dzieciom każdego dnia. Rozwijają ogólną sprawność ruchową, ćwiczą wytrzymałość, precyzję ruchów palców i dłoni, rozwijają koordynację wzrokowo-ruchową. Uczą się też zasad bezpieczeństwa podczas udziału w zajęciach muzyczno-ruchowych i ruchowo-sensorycznych.

5.5. Emocje w życiu dziecka

Emocje to ważny element życia każdego człowieka. Są z nami w różnych sytuacjach życiowych. Wpływają też na nasze relacje ze światem zewnętrznym. Podczas intensywnego rozwoju dziecka, który przypada na okres przedszkolny kształtuje się również emocjonalna strona życia dziecka. Sytuacje, które dziecko przeżywa są źródłem emocji. Dziecko ma prawo do przeżywania swoich uczuć i emocji. Nie są one ani dobre, ani złe. Należy je zaakceptować i pomóc dziecku je nazwać i wyrazić. Dzieci okazują swoje emocje w sposób spontaniczny, czasami nieadekwatnie do sytuacji. Krzyk lub płacz są dla dziecka sposobem komunikowania potrzeb, zanim w pełni opanuje mowę.

Podczas pobytu w przedszkolu dziecko:

- wyrabia umiejętność współżycia w zespole,
- uczy się zachowań asertywnych,

- rozwija umiejętność kontrolowania własnych emocji i zachowania,
- kształtuje umiejętność wyrażania swoich stanów emocjonalnych poprzez różnorodne formy ekspresji,
- uczy się empatii,
- wyrabia umiejętność rozróżniania dobra i zła.

Dzieci potrzebują wsparcia osób dorosłych. Obecność bliskich osób zapewnia dzieciom poczucie bezpieczeństwa, pozwala uporządkować wewnętrzny świat.

Rolą rodziców i nauczycieli jest pomoc w przyswojeniu przez dziecko podstawowych zasad zachowania się, kształtowaniu umiejętności rozpoznawania własnego stanu emocjonalnego, odczytywaniu stanów emocjonalnych innych osób. Właściwe zachowanie dziecka w różnych sytuacjach pomaga w radzeniu sobie z napotkanymi trudnościami. Zdobyte w okresie przedszkolnym umiejętności są znaczące w życiu dorosłego człowieka.

6. SPECYFIKA I METODYKA PRACY NAUCZYCIELA W GRUPACH ZRÓŻNICOWANYCH WIEKOWO

Dziecko uczęszczające do przedszkola oprócz rówieśników ma też kontakt z dziećmi młodszymi, starszymi oraz osobami dorosłymi. Coraz częściej w przedszkolach odchodzi się od tradycyjnego podziału na grupy rówieśnicze na rzecz grup mieszanych. Najczęściej tworzone są grupy 3-4 latków oraz 5-6 latków. Dzieci uczęszczające do grupy jednolitej wiekowo wykazują różny poziom funkcjonowania. Można dostrzec istotną różnicę między dziećmi urodzonymi w styczniu i grudniu tego samego roku kalendarzowego. Nauczyciel przedszkola staje więc przed koniecznością indywidualizacji procesu dydaktyczno- wychowawczego. Każdemu dziecku należy stworzyć warunki do osiągnięcia sukcesu na miarę jego możliwości, uwzględniając jego tempo i dobierając odpowiednie metody pracy. W wieku przedszkolnym wiek kalendarzowy ma mniejsze znaczenie niż wiek rozwojowy.

Dzieci trzyletnie rozpoczynające edukację przedszkolną posiadają różne doświadczenia społeczne, emocjonalne, kulturowe, które zdobyły w środowisku rodzinnym.

Różnice między dziećmi można zaobserwować w różnych obszarach:

- Umiejętności językowe i komunikacyjne – część trzylatków reprezentuje bogaty zasób słownictwa. Są też dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, z którymi kontakt jest utrudniony.
- Sposób spędzania wolnego czasu – rodzice proponują dzieciom aktywność - słuchanie bajek, wspólne zabawy tematyczne lub ruchowe. Są też dzieci, które spędzają czas przed ekranami (telewizja, tablety).
- Wsparcie rodziców – obserwuje się, iż rodzice w różnym stopniu angażują się w proces wychowawczy dziecka. Niektórzy z nich przejawiają nadopiekuńczość, inni brak dostatecznego zainteresowania sprawami wychowawczymi. Są też tacy, którzy przejawiają wobec dziecka ambicje edukacyjne, którym dziecko nie jest w stanie sprostać.
- Styl wychowawczy - to, czy rodzice obdarzają dziecko miłością przy jednoczesnym określaniu granic, czy też wymagają bezwzględnego posłuszeństwa, albo nie stawiają wymagań i nie wyznaczają zasad, wpływa na funkcjonowanie dziecka w przedszkolu. Styl wychowawczy ma wpływ na to, czy dziecko czuje się bezpiecznie, potrafi współpracować, czy też przejawia zachowania nieakceptowane społecznie.

Ważnym elementem w pracy nauczyciela przedszkola jest obserwacja pedagogiczna. Pozwala ona nauczycielowi poznać wychowanka. Określić jego poziom rozwoju, zainteresowania, tempo pracy. Istotne też jest poznanie środowiska rodzinnego dziecka. To pozwoli nauczycielowi stworzyć dziecku jak najlepsze warunki do jego rozwoju. Jest to szczególnie ważne w grupach mieszanych, w których trzeba odpowiednio zarządzić czasem, przestrzenią i poziomem trudności zadań.

Pracując w grupach mieszanych należy pamiętać o następujących zasadach:

- Indywidualizacja zadań – wyznaczamy dzieciom takie same zadania różnicując poziom trudności. Dostosowujemy zadania do możliwości dzieci.
- Wzajemna pomoc i odpowiedzialność – dzieci starsze są wdrażane do opieki nad młodszymi (ubieranie, sprząatanie). Uczymy dzieci odpowiedzialności, wzrasta poczucie własnej wartości.
- Stopniowanie trudności – czas trwania zajęć jest krótszy, a zadania prostsze w przypadku dzieci młodszych.
- Małe grupy – organizowanie zajęć w grupach zadaniowych zróżnicowanych wiekowo. Każde dziecko wykonuje zadanie na miarę swoich możliwości.
- Kodeks grupy – wspólne ustalenie zasad panujących w grupie, które są zrozumiałe dla wszystkich dzieci i są od wszystkich egzekwowane.
- Pomoce dydaktyczne – zapewnienie dzieciom dostępu do różnorodnych pomocy dydaktycznych o różnym stopniu trudności.
- Strefy w sali – wyznaczenie w sali miejsca do zabawy na dywanie oraz miejsca ze stolikami.
- Uczenie przez naśladowictwo- dzieci młodsze przejmują od starszych nawyki higieniczne, zasady zachowania.
- Starszak jako ekspert – starsze dzieci wyjaśniają młodszym zasady gry, pomagają w samoobsłudze.
- Empatia zamiast rywalizacji – dostrzeganie indywidualnych postępów każdego dziecka, nie stosowanie porównań dzieci między sobą.

Realizując podstawę programową w grupie mieszanej nauczyciel zobligowany jest do zastosowania podczas pracy stopniowania trudności. Początek zajęć o niższym stopniu trudności jest skierowany do całej grupy. W dalszej części następuje wzrost trudności i ta część przeznaczona jest dla dzieci starszych oraz tych młodszych, które wykazują chęć i możliwości poznawcze. Pozostałym dzieciom proponuje się w tym czasie zabawę swobodną, która odbywa się w ciszy. Zachowując ciszę dzieci młodsze szanują przestrzeń pracy starszych kolegów. Nauczyciel formułując pytania dotyczące omawianych tematów dba o to, aby zadawać pytania o różnym stopniu trudności. Daje to szansę dzieciom młodszym na aktywny udział w zajęciach. Nauczyciel pracując w grupie mieszanej ma do dyspozycji spójne ze sobą karty aktywności. Treści łatwiejsze dedykowane dzieciom młodszym i trudniejsze przeznaczone dzieciom starszym mają taką samą tematykę.

Prowadząc zajęcia manualne nauczyciel modyfikuje techniki plastyczne w obrębie jednego tematu.

W sferze przygotowania do nauki pisania dzieci mogą dokonać wyboru zadania adekwatnie do własnego poziomu napięcia mięśniowego i koordynacji wzrokowo-ruchowej:

Poziom bazowy (niższy)	Poziom średniozaawansowany	Poziom zaawansowany
Kalkowanie, rysowanie po śladzie, proste labirynty	Odwzorowywanie kształtów, wycinanie po liniach prostych	Szlaczki literopodobne, precyzyjne wycinanie form złożonych

Taka organizacja nie tylko zapobiega frustracji wywołanej porażką, ale stymuluje motywację wewnętrzną poprzez poczucie sprawstwa.

Ważnym elementem pracy w grupach mieszanych jest tutoring rówieśniczy rozumiany jako edukacja oparta na współpracy. Dzieci starsze wzmacniają pewność siebie, młodsze czują się bezpiecznie wiedząc, że mogą liczyć na pomoc kolegów. Taka współpraca buduje pozytywne relacje w grupie.

Rola nauczyciela w tutoringach rówieśniczych polega na zweryfikowaniu umiejętności kandydata na tutora i określeniu, czy wykazuje się on naturalną empatią i cierpliwością.

Aranżacja sali przedszkolnej dla grupy mieszanej powinna odpowiadać na zróżnicowane potrzeby rozwojowe dzieci. Meble (stoliki, krzesła) muszą posiadać regulację wysokości dostosowaną do wzrostu dzieci.

Równie ważne jest wyposażenie kątek zainteresowań. Półki powinny mieścić zarówno zabawki manipulacyjne, proste klocki i książki obrazkowe dla maluchów, jak i zaawansowane gry planszowe, puzzle o dużej liczbie elementów czy literaturę popularnonaukową dla starszaków. Podczas zabaw dowolnych dzieci młodsze mają okazję do obserwowania zabaw starszaków, uczenia się zasad zgodnej zabawy.

Praca w grupie mieszanej wiekowo wymaga od nauczyciela elastyczności warsztatowej, rezygnacji ze schematów i stałego monitorowania procesów grupowych. Stanowi jednak doskonałą płaszczyznę do realizacji założeń edukacji podmiotowej.

Podsumowując można stwierdzić, że atutem grup mieszanych jest możliwość uczenia się od siebie. Zarówno dziecko starsze, jak i młodsze posiadają umiejętności, które rówieśnicy podczas zabawy starają się naśladować. Dzieci obserwując się nawzajem, uczą się nowych rzeczy.

Przebywanie na co dzień z młodszym kolegą lub koleżanką, uczy starszego przedszkolaka opiekuńczości, empatii. Okazją do tego jest swobodna zabawa, wykonywanie codziennych czynności, np. ubieranie się czy też nakrywanie do stołu. Dziecko w grupie zaczyna samoistnie zauważać, że ma obok siebie małego przedszkolaka, który potrzebuje wsparcia. Dzieci uczą się cierpliwości, np. podczas czekania na swoją kolej w czasie pobytu na placu zabaw i korzystaniu ze zjeżdżalni.

Z racji wcześniejszej możliwości korzystania z różnego rodzaju zajęć edukacyjnych młodsze dzieci szybciej uczą się skupienia i cierpliwości podczas zajęć. Dzięki temu wynoszą więcej korzyści z danej zabawy, a tym samym szybciej nabywają różne umiejętności.

7. WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI

Rodzina to naturalne i najważniejsze środowisko oddziałujące na dziecko. W momencie rozpoczęcia przez dziecko edukacji przedszkolnej, przedszkole staje się partnerem rodziców w działalności wychowawczo – dydaktycznej. Skuteczność działań zależy od ścisłej współpracy obu środowisk – rodzinnego i przedszkolnego. Konieczne jest podjęcie jednolitych oddziaływań wychowawczych, które przyniosą oczekiwane efekty. Rodzice informują pracowników przedszkola jakie są ich oczekiwania, wspólnie ustalają reguły współpracy.

Formy współpracy przedszkola z rodzicami.

- rozmowy indywidualne,
- ogólne zebrania z dyrektorem przedszkola,
- zebrania grupowe,
- spotkania warsztatowe dla rodziców i dzieci,
- wykłady, prelekcje – pedagogizacja rodziców,
- konsultacje ze specjalistami,
- indywidualne konsultacje,
- zajęcia prowadzone przez rodziców wykonujących ciekawe zawody,
- wystawa prac dzieci,
- strona internetowa przedszkola,
- udział w uroczystościach przedszkolnych, dniach i zajęciach otwartych, spotkaniach adaptacyjnych
- wspólne wycieczki, festyny.

Współdziałanie przedszkola z rodzicami wpływa pozytywnie na dziecko, a ujednolicone metody pracy sprzyjają osiągnięciu lepszych efektów wychowawczych.

8. DIAGNOZOWANIE OSIĄGNIĘĆ ROZWOJOWYCH DZIECKA

„Nauczyciele systematycznie informują rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego oraz opracowują diagnozę dojrzałości szkolnej dla tych dzieci, które w danym roku mają rozpocząć naukę w szkole”

Zaleca się dokonanie obserwacji dzieci minimum 2 razy w roku: I – wrzesień/październik, II – maj/czerwiec. Nauczyciel prowadzi obserwację pedagogiczną dzieci, analizuje i podsumowuje wyniki obserwacji. Obserwacje prowadzi się w celu poznania potrzeb i możliwości dziecka oraz opracowania programu, który wspomaga i koryguje rozwój dziecka.

Dzieciom rozpoczynającym edukację szkolną należy wykonać diagnozę dojrzałości szkolnej.

Diagnozy dokonuje się dwa razy w roku – I październik/listopad, która służy rozpoznaniu potrzeb dziecka oraz II w kwietniu. Druga diagnoza pomaga w przygotowaniu rodzicom informacji o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. Nauczyciel przedszkola przygotowuje ją do końca kwietnia danego roku szkolnego, w którym dziecko rozpoczyna naukę w szkole podstawowej.

Cele diagnozy przedszkolnej:

- poznanie możliwości i potrzeb dziecka,
- podjęcie działań, które wyrównają start szkolny dziecka,
- zapoznanie rodziców z wynikami diagnozy, która pomoże rodzicom w podjęciu decyzji o posłaniu dziecka do szkoły.

Metody i techniki diagnozowania:

- obserwacja dziecka podczas zabaw swobodnych, ruchowych, zajęć dydaktycznych, zabaw proponowanych przez nauczyciela, na placu zabaw, na spacerze,
- analiza prac dziecka,
- badanie przeprowadzone przy użyciu gotowych arkuszy obserwacji, diagnozy,
- analiza dokumentacji z poradni specjalistycznych,
- rozmowa z rodzicami.

Rzetelnie przeprowadzona diagnoza umożliwi lepsze poznanie potrzeb dziecka, co zapewni dziecku rozpoczynającemu naukę w szkole, powodzenie w nauce.

Do Programu wychowania przedszkolnego dostosowane są Arkusze obserwacji (trzylatka, czteroletka, pięcioletka) oraz Diagnoza dojrzałości szkolnej (dostępne w ofercie wydawnictwa Podręcznikarnia).

Badane umiejętności dzieci są zgodne z podstawą programową wychowania przedszkolnego.

9. INDYWIDUALIZACJA PRACY Z DZIECKIEM ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI I DZIEĆMI ZDOLNYMI

W każdej grupie przedszkolnej są dzieci o różnych potrzebach i możliwościach. Zasób ich wiadomości i umiejętności różni się. Dlatego też nauczyciel zobowiązany jest do prowadzenia indywidualizacji pracy z dziećmi. Dotyczy to dzieci, które wolniej rozwijają się, są szczególnie uzdolnione lub posiadają specjalne potrzeby edukacyjne. Indywidualizacja prowadzona jest w celu wyrównania szans edukacyjnych dzieci, aby ich start w szkole zakończył się powodzeniem. Zadaniem nauczyciela jest rozpoznanie możliwości dziecka oraz dobranie takich metod i form pracy, które pomogą w wyrównaniu szans edukacyjnych lub rozwiną zdolności dziecka. Ważną rolę w diagnozowaniu dziecka pełni obserwacja. Nauczyciel prowadzi ją w różnych momentach pobytu dziecka w przedszkolu – podczas zabawy, codziennych czynności w grupie, zajęć dydaktycznych, spacerów, wycieczek. Obserwacja pozwala ocenić funkcjonowanie dziecka w grupie rówieśniczej, jego umiejętność komunikowania się z nauczycielem i innymi dziećmi, samodzielność, sposób reagowania na sytuacje trudne.

9.1. Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dziecka w wieku przedszkolnym

W obecnych czasach dużą wagę przywiązuje się do edukacji włączającej. Dotyczy ona dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Edukacja włączająca to taki model kształcenia, w którym wszystkie dzieci, niezależnie od ich sprawności, możliwości, pochodzenia, uczą się razem w placówce ogólnodostępnej. Edukacja włączająca w przedszkolu jest procesem, który zapewnia wszystkim dzieciom – również tym z niepełnosprawnościami, równe szanse rozwoju. Umożliwia też udział w życiu grupy.

Założenia edukacji włączającej to:

- Wspólnota
Wszystkie dzieci bawią się i uczą w ogólnodostępnych placówkach. Od najmłodszych lat uczymy dzieci akceptacji i empatii.
- Indywidualizacja
W pracy z dziećmi z niepełnosprawnością ruchową, autyzmem lub trudnościami w komunikacji dostosowuje się program i warunki lokalowe do potrzeb i możliwości dzieci. Organizuje się przestrzeń bez barier architektonicznych.
- Wsparcie specjalistów
Pracując z dziećmi z niepełnosprawnościami nauczyciel współpracuje z rodzicami, psychologiem, pedagogiem specjalnym, aby jak najlepiej poznać dziecko i stworzyć mu warunki optymalnego rozwoju.

Dzieci uczą się w różnym tempie. Zadaniem nauczyciela jest elastyczne wspieranie procesu uczenia się. Odchodzi się od zasady „wszystkim po równo” i zastępuje ją zasadą „każdemu wychowankowi to, co jest adekwatne i niezbędne dla jego indywidualnego rozwoju”.

Metody i formy pracy dostosowane są do potrzeb i możliwości dzieci

Pojęcie Specjalne Potrzeb Edukacyjnych (SPE) dotyczy dużej grupy dzieci, które z racji swoich uwarunkowań biopsychicznych lub środowiskowych wymagają dostosowania przestrzeni, metod, form oraz kryteriów wymagań dydaktyczno-wychowawczych.

Podstawą do tego, aby objąć dziecko zindywidualizowaną opieką na terenie placówki są:

- Orzeczenia wydawane przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne:
 - konieczności wdrożenia kształcenia specjalnego (ze względu na zdiagnozowany stopień i rodzaj niepełnosprawności).
 - potrzebie indywidualnego, rocznego przygotowania przedszkolnego (w sytuacjach, gdy stan zdrowia uniemożliwia lub drastycznie ogranicza systematyczną obecność dziecka w placówce).
- Orzeczenie wydaje się dzieciom:
 - z niepełnosprawnością intelektualną,
 - z niepełnosprawnością ruchową i afazją,
 - niesłyszącym i niedosłyszącym,
 - niewidomym i niedowidzącym,
 - ze spektrum autyzmu,
 - zagrożonym niedostosowaniem społecznym i niedostosowanym społecznie.
- Opinie wydawane przez zespoły orzekające:
 - Wskazujące na konieczność objęcia dziecka Wczesnym Wspomaganiem Rozwoju (WWR).
 - Sugerujące odroczenie realizacji obowiązku szkolnego.
 - Wnioskujące o ogólne objęcie wsparciem psychologiczno-pedagogicznym lub uruchomienie zindywidualizowanej ścieżki realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego.

Rozpoznanie potrzeb edukacyjnych i rozwojowych

Nie wszyscy wychowankowie potrzebujący pomocy posiadają dokumenty z poradni. Nauczyciel po dokonaniu wnikliwej obserwacji wdraża procedury wsparcia wobec dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

U dzieci można zaobserwować:

- Wybitne uzdolnienia oraz niepospolite zainteresowania.
- Nieharmonijne tempo rozwoju poszczególnych sfer.
- Trudności w sferze behawioralnej lub labilność emocjonalną.
- Deficyty w obszarze sprawności językowej i kompetencji komunikacyjnych.
- Ryzyko dysfunkcji w uczeniu się.

- Choroby przewlekłe, przeżycia traumatyczne, kryzysy rodzinne, trudności adaptacyjne (np. powrót z migracji).

9.2. Procedury diagnostyczno-terapeutyczne

Nauczyciel pracujący w grupie przedszkolnej w momencie, gdy dostrzega dzieci ze specyficznymi trudnościami edukacyjnymi, rozpoczyna współpracę ze specjalistami pracującymi w placówce – logopedą, psychologiem, terapeutą pedagogicznym, pedagogiem.

Ich zadaniem jest pomoc w optymalizacji metod i form pracy.

Dzieci ze SPE mają prawo do realizacji wychowania przedszkolnego w placówkach ogólnodostępnych, w oddziałach integracyjnych i specjalnych przedszkolach.

Każda z tych placówek ma obowiązek rzetelnego wypełniania zaleceń zawartych w orzeczeniu.

Procedura IPET i WOPFU

Dla każdego wychowanka z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego dyrektor powołuje interdyscyplinarny zespół specjalistów i nauczycieli bezpośrednio pracujących z dzieckiem. Zespół ten realizuje dwuetapowy proces planowania pomocy:

1. WOPFU (Wielospecjalistyczna Ocena Poziomu Funkcjonowania Dziecka):

Tworzy go zespół złożony z nauczycieli, specjalistów (logopeda, psycholog, pedagog) pracujących z dzieckiem. Zespół określa mocne strony dziecka, jego potrzeby, trudności oraz ograniczenia psychofizyczne. Podczas tworzenia WOPFU uwzględniane są wnioski poradni, obserwacje nauczycieli oraz informacje uzyskane od rodziców dotyczące funkcjonowania dziecka w środowisku domowym.

2. IPET (Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny):

IPET powstaje w oparciu o zalecenia publicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej oraz oceny WOPFU. Określa formy i metody pracy. Wskazuje zajęcia terapeutyczne, w których dziecko ma uczestniczyć (logopedia, TUS, integracja sensoryczna). Rodzice dziecka mają prawo uczestniczyć w spotkaniach zespołu tworzącego IPET

9.3. Najczęstsze dysfunkcje rozwojowe – zauważane trudności

Zaburzenia Integracji Sensorycznej (SI)

Zaburzenie Integracji Sensorycznej to trudność w prawidłowym odbieraniu i przetwarzaniu bodźców zmysłowych przez układ nerwowy. To zaburzenie powoduje szereg nietypowych zachowań:

- **Sfera somatyczna i samoobsługowa:** występują trudności z gryzieniem, żuciem czy połykaniem pokarmów o określonej konsystencji (preferencja dań papkowatych). Niechęć wobec zabiegów higienicznych (czesanie, mycie twarzy, skracanie paznokci czy strzyżenie włosów). Niezdarność i powolność podczas wykonywania czynności samoobsługowych.
- **Motoryka i napięcie mięśniowe:** słaba kontrola posturalna – dziecko wykonując pracę przy stoliku podpira głowę, pokłada się na błacie. Ma problem z równowagą dynamiczną, często ulega potknięciom. Może manifestować silny lęk przed oderwaniem stóp od podłoża (schody, drabinki, podwyższenia). Ma kłopoty z chwytem narzędzi (nożyczki, pędzel, kredka). Późno opanowuje jazdę na rowerze, łapanie piłki.

- **Behawior i emocje:** nadreaktywność lub podreaktywność sensoryczna wywołuje niepokój, płaczliwość, zaburzenia snu. Może też wystąpić impulsywność, gwałtowne obrażanie się, upór oraz skłonność do dekoncentracji. Dziecko może też poszukiwać silnych wrażeń ruchowych (biegi, skoki, potrącanie mebli i ludzi) jako formy autostymulacji.

Spektrum Autyzmu (ASD)

Autyzm to neurorozwojowe zaburzenie o charakterze całościowym, które determinuje specyficzny profil funkcjonowania poznawczego, społecznego i komunikacyjnego. U podłoża neurobiologicznego leżą m.in. czynniki genetyczne (wskazuje się na specyficzne mutacje genów wpływające na prenatalną architekturę struktur mózgowych odpowiedzialnych za mowę i dekodowanie kontekstów społecznych).

W zachowaniu przedszkolnym dziecka z autyzmem obserwuje się:

- **Deficyty interakcji społecznych:** unikanie kontaktu wzrokowego oraz fizycznego (nie lubi przytulania, głaskania, nawet ze strony najbliższych). Brak reakcji emocjonalnej (uśmiechu) na znajome twarze oraz brak naturalnego lęku przed osobami obcymi. Izolowanie się od grupy rówieśniczej.
- **Zaburzenia komunikacyjne:** znaczne opóźnienie rozwoju mowy czynnej lub jej całkowity brak. Specyficzny, często nieadekwatny ton głosu. Całkowity brak skłonności do podejmowania zabaw opartych na naśladownictwie (imitacji) oraz zabaw symbolicznych („na niby”).
- **Sztwywność behawioralna:** manifestowanie stereotypii ruchowych (stereotypowe trzepotanie dłońmi, kręcenie się wokół osi, układanie zabawek w restrykcyjne, niezmiennie sekwencje i ciągi linearne). Lęk wobec wybranych dźwięków, odgłosów.
- **Zespół Aspergera (ZA):** klasyfikowany w ramach spektrum autyzmu, charakteryzuje się występowaniem trudności w kontaktach społecznych, akceptowaniu zmian, ograniczoną elastycznością myślenia.

Zachowania dziecka w przedszkolu obejmują:

Obszar	Zachowanie dziecka
Relacje społeczne	Trudności w kontaktach z rówieśnikami, nieumiejętność podporządkowania się regułom gry, brak empatii (pozorna obojętność na krzywdę), silne reakcje emocjonalne wobec błahych incydentów.
Komunikacja językowa	Język pedantyczny, wyszukany, wręcz „profesorski”, dosłowność interpretacyjna (brak rozumienia metafor, ironii, żartów sytuacyjnych), unikanie dłuższego kontaktu wzrokowego, trudności w komunikacji niewerbalnej.
Zachowanie	Rezygnacja z zabaw polegających na wchodzeniu w role, bardzo wąskie, obszary zainteresowań (np. fascynacja rozkładami jazdy, numizmatyką, konkretnymi gatunkami dinozaurów), przywiązanie do własnej rutyny, silny lęk przed zmianą, modyfikacja schematu powoduje bunt, występują problemy z koordynacją ruchową.

Dzieci z Zespołem Aspergera bardzo często posiadają ponadprzeciętną pamięć mechaniczną do faktów, cyfr, a także wczesną, spontaniczną inicjację w zakresie czytania lub liczenia.

Zespół Nadpobudliwości Psychoruchowej z Zaburzeniami Uwagi (ADHD)

ADHD to neurorozwojowe zaburzenie, które objawia się problemami z koncentracją, nadmierną impulsywnością i nadaktywnością. Zaburzenie to utrudnia codzienne funkcjonowanie, relacje oraz naukę.

- **Hiperkinetyczność** (Nadaktywność ruchowa): poziom ekspresji motorycznej znacząco wykracza poza normy rozwojowe dla danego wieku. Dziecko biega, wstaje z miejsca podczas zajęć, manipuluje przedmiotami, wykazuje nadmierną gadatliwość.
- **Impulsywność poznawcza i behawioralna**: dziecko natychmiast realizuje wewnętrzne impulsy bez zdolności do przewidzenia ich konsekwencji. Ma ogromną trudność z oczekiwaniem na swoją kolej w zabawie, przerywa wypowiedzi innych, wtrąca się w działania rówieśników.
- **Zaburzenia koncentracji uwagi**: dziecko łatwo porzuca rozpoczętą aktywność pod wpływem minimalnych bodźców zewnętrznych, wykazuje tendencję do gubienia przedmiotów i sprawia wrażenie, jakby nie słuchało kierowanych do niego komunikatów.

9.4. Wspomaganie rozwoju dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Nauczyciel pracujący z dzieckiem w wieku przedszkolnym rozpoznaje jego potrzeby obserwując funkcjonowanie dziecka w grupie, podczas rozmów z rodzicami, a także na podstawie posiadanych dokumentów. Nauczyciel zobowiązany jest w taki sposób dobrać metody i formy pracy, aby wszystkie dzieci miały możliwość wykazania się umiejętnościami, aby mogły osiągnąć sukces. Z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych nauczyciel pracuje podczas pobytu dziecka w grupie przedszkolnej, a także na zajęciach prowadzonych w grupach terapeutycznych lub indywidualnie. Pracując indywidualnie nauczyciel dostosowuje zadania i tempo pracy do możliwości dziecka. Może też ograniczyć bodźce rozpraszające dziecko.

Dziecko ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi wymaga wsparcia, rozwijania zaburzonych funkcji w celu wyrównania szans edukacyjnych.

Ćwiczenia usprawniające percepcję wzrokową:

- segregowanie obrazków na grupy tematyczne,
- dobieranie par obrazków,
- zapamiętywanie szczegółów na obrazkach,
- układanie obrazków zgodnie z instrukcją,
- wyszukiwanie różnic na obrazkach,
- układanie obrazków z części,
- rozpoznawanie figur w krótkich ekspozycjach,
- dobieranie par figur,
- uzupełnianie figur brakującymi elementami,
- rysowanie elementów według wzoru i instrukcji słownej,
- porządkowanie historyjek obrazkowych według kolejności zdarzeń,
- układanie obrazków według wzoru i z pamięci,
- różnicowanie liter o podobnych kształtach,
- dobieranie liter małych i wielkich,

- dobieranie liter drukowanych i pisanych,
- dobieranie par wyrazów podobnych wizualnie.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową:

- rozpoznawanie dźwięków z otoczenia,
- różnicowanie dźwięków (długość dźwięku, głośność),
- rozpoznawanie źródła dźwięku,
- rozpoznawanie osób po głosie,
- rozpoznawanie dźwięków instrumentów muzycznych,
- liczenie wypowiedzianych słów,
- liczenie sylab,
- kończenie słów rozpoczynających się daną sylabą,
- wyodrębnianie głosek w nagłosie, wygłosie, śródgłosie,
- dobieranie obrazków, których nazwy rozpoczynają się od danej głoski,
- układanie słów z daną głoską,
- wyodrębnianie głosek w słowach.

Ćwiczenia doskonalące sprawność manualną:

- prace z plasteliną, modeliną, masą solną,
- wycinanie i wydzieranie elementów,
- nawlekanie koralików, makaronu,
- zgniatanie serwetek, gazety,
- przewlekanie sznurków przez otworki,
- kreślenie linii poziomych (od strony lewej do prawej) i pionowych (z góry na dół),
- rysowanie fal, spirali, okręgów,
- rysowanie po śladzie, łączenie kropek,
- rysowanie w kratkach według wzoru,
- rysowanie miękkimi kredkami akwarelowymi,
- rysowanie pisakami,
- kalkowanie, stemplowanie,
- wypełnianie wzorów plasteliną,
- wypełnianie konturów kawałkami papieru,
- malowanie dużych powierzchni ograniczonych konturem,
- rysowanie rozpoczętych szlaczek,
- pisanie wzorów literopodobnych,
- obrysowywanie szablonów,
- konstruowanie z klocków różnej wielkości.

Podnoszenie samooceny:

- stwarzanie sytuacji do swobodnych wypowiedzi dzieci i wysłuchiwanie ich,
- zauważanie postępów i sukcesów w pracy dziecka,
- udzielanie pochwał przy każdej poprawnej wypowiedzi.

9.4.1. Praktyczne wskazówki metodyczne w pracy włączającej

Wychowanie przedszkolne dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oblige nauczyciela do modyfikowania strategii dydaktycznych. Należy zastosować odpowiednie formy, metody pracy oraz zapewnić bezpieczne warunki do projektowania codziennych sytuacji edukacyjnych:

1. **Strukturyzacja i wizualizacja przestrzeni oraz czasu:** dzieci z ASD, ZA oraz ADHD wymagają bezpiecznych ram. Wprowadzenie wizualnego planu dnia (w formie piktogramów) pozwala im przewidywać nadchodzące wydarzenia i redukuje lęk przed nieznanym.
2. **Modyfikacja komunikatów:** polecenia kierowane do dzieci z deficytami uwagi lub spektrum autyzmu powinny być zwięzłe, jednoznaczne, pozbawione dygresji i metafor. Stosujemy zasadę jednego kroku – podajemy kolejną instrukcję dopiero po sfinalizowaniu poprzedniej.
3. **Zarządzanie środowiskiem sensorycznym:** w pracy z dziećmi z SPD oraz ASD kluczowe jest unikanie przebodźcowania. Nauczyciel powinien ograniczyć jaskrawe dekoracje w sali, dbać o stonowane tło akustyczne, a w sytuacjach kryzysowych zapewnić dziecku dostęp do „kąciaka wyciszenia” (np. namiot z poduszkami obciążeniowymi).

9.5. Praca z dzieckiem zdolnym

Dziecko zdolne posiada wysoką inteligencję ogólną, łatwo uczy się, ma szerokie zainteresowania, wyróżnia się zdolnościami specjalnymi, jest pracowite.

Nauczyciel pracujący z dzieckiem w wieku przedszkolnym powinien rozpoznać jego zainteresowania, potrzeby i możliwości. Należy też umożliwić każdemu dziecku wybranie aktywności, które pozwolą mu odkryć jego zdolności.

Rozwijanie zdolności z zakresu mowy i myślenia:

- tworzenie opowiadań na określony temat,
- układanie zakończeń opowiadań, bajek,
- rozwiązywanie krzyżówek literowo – obrazkowych,
- czytanie tekstów obrazkowo-wyrazowych,
- samodzielne czytanie tekstów,
- czytanie globalne nazw przedmiotów z najbliższego otoczenia dziecka,
- czytanie dzieciom młodszym,
- czytanie z podziałem na role,
- tworzenie książek z prostymi tekstami z wykorzystaniem techniki komputerowej,
- układanie zagadek, rymowanek, wierszy.

Rozwijanie zdolności matematycznych:

- układanie treści zadań tekstowych do działań matematycznych,
- wykonywanie działań matematycznych z przekroczeniem progu dziesiętkowego,
- liczenie bez ograniczenia,
- budowanie kompozycji z figur geometrycznych,
- posługiwanie się pieniędzmi – monetami i banknotami,

- poznanie jednostek miary i wagi,
- wykonywanie pomiarów długości z pomocą linijki, centymetra krawieckiego,
- ważenie na wadze szalkowej z wykorzystaniem odważników.

Rozwijanie zdolności plastycznych:

- wykonywanie prac plastycznych w różnych technikach, (kolaż, origami, witraż, pastele),
- rzeźbienie z masy solnej, papierowej,
- wykonywanie prac ze sznurków, materiałów przyrodniczych,
- malowanie na szkle, płótnie,
- wykonywanie prac przestrzennych,
- wykonywanie masek, pacynek,
- oglądanie albumów zawierających dzieła znanych malarzy,
- poznanie dzieł sztuki z różnych epok historycznych,
- wycieczki do muzeum,
- oglądanie wystaw malarskich,
- udział w konkursach plastycznych,
- organizowanie galerii przedszkolnych, wystaw tematycznych.

Rozwijanie zdolności muzycznych:

- rytmizowanie tekstów,
- tworzenie melodii do rymowanek,
- tworzenie akompaniamentu do piosenek na instrumentach perkusyjnych i nietypowych,
- słuchanie muzyki klasycznej, ludowej,
- taniec twórczy z wykorzystaniem chust, szarf,
- zapraszanie do przedszkola muzykujących artystów,
- udział w konkursach muzycznych,
- udział w uroczystościach przedszkolnych.

10. EWALUACJA PROGRAMU

Dokonując ewaluacji Programu wychowania przedszkolnego należy odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Czy oczekiwania nauczycieli wobec programu zostały spełnione?
2. W jakim stopniu realizacja programu wzbogaciła wiedzę dzieci, rozwinęła ich empatię?
3. W jaki sposób realizacja programu wpłynęła na zmianę postaw dzieci?
4. W jakim stopniu zastosowanie różnorodnych metod pracy wpłynęło na uatrakcyjnienie procesu wychowawczo – dydaktycznego?

Metody ewaluacji:

- obserwacja dzieci,
- prace dzieci,
- zachowanie dzieci,
- wywiad z nauczycielami,
- ocena dyrektora.

Ocena podjętych podczas realizacji programu działań pomoże nauczycielowi w podjęciu decyzji co do wyboru lub rezygnacji z programu w kolejnym roku szkolnym.

11. WNIOSEK O DOPUSZCZENIE PROGRAMU

.....
miejscowość, data

WNIOSEK DO DYREKTORA

O DOPUSZCZENIE DO UŻYTKU PROGRAMU

Na podstawie art. 22a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r. poz. 2156 oraz z 2016 r. poz. 35, 64, 195, 668 i 1010) zespół nauczycieli:

.....
w składzie:

.....
wnioskuję o dopuszczenie do użytku szkolnego Programu wychowania przedszkolnego „Podręcznikar-
nia” autorstwa Doroty Kossakowskiej opublikowanego przez Podręcznikarnia Wydawnictwo Edukacyj-
ne (nr isbn: 9788383363820).

Po wnikliwej analizie treści programu stwierdzamy:

- program stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i treści nauczania opisanych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego;
- zawiera szczegółowe cele kształcenia i wychowania;
- treści programu są zgodne z treściami nauczania zawartymi w nowej podstawie programowej wychowania przedszkolnego obowiązującej od września 2026r.;
- w programie określone zostały sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy, w zależności od potrzeb i możliwości dzieci oraz warunków, w jakich będzie realizowany;
- program zawiera opis założonych osiągnięć dziecka;
- program zawiera propozycję kryteriów oceny i metod monitorowania procesu edukacyjnego i rozwoju dziecka;
- jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

Proponowany przez nas program jest zgodny z misją placówki oraz przyjętą strategią edukacyjną. Uwzględnia całość podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Biorąc pod uwagę wymie-
nione walory programu, prosimy o dopuszczenie Programu wychowania przedszkolnego „Podręczni-
karnia” do użytku w roku szkolnym

.....
podpisy nauczycieli

BIBLIOGRAFIA

- Bogdanowicz M., Kasica A. – *Ruch rozwijający dla wszystkich*, Harmonia, Gdańsk 2003
- Bogdanowicz M. – *Metoda Dobrego Startu*, WSiP, Warszawa 1995
- Bogdanowicz M. – *Piosenki do rysowania, czyli Metoda Dobrego Startu dla najmłodszych*, Fokus, Gdańsk 1996
- Dryjas K., Jas M. – *Wspomaganie przedszkoli w rozwijaniu u dzieci kompetencji kluczowych*, Warszawa 2017
- Dudzińska I. – *Dziecko sześciolatnie uczy się czytać*, WSiP, Warszawa 1981
- Fiedler M. – *Matematyka już w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1983
- Gąsowska T., Pietrzak – Stępkowska Z. – *Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisanu*, WSiP, Warszawa 1994
- Gruszczyk – Kolczyńska E, Zielińska E. – *Dziecięca matematyka 20 lat później, Bliżej przedszkola*, Kraków 2015
- Gruszczyk – Kolczyńska E, Zielińska E. – *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2006
- Gruszczyk – Kolczyńska E, Zielińska E. – *Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatek i pięcioletków*, WSiP, Warszawa 1998
- Hurlak E., *Rozwój dziecka*, PWN, Warszawa 1985
- Jurek A. – *Metody nauki czytania i pisanie z perspektywy trudności uczniów*, Harmonia, Gdańsk 2012
- Kędzior – Nicyporuk E. – *O metodzie Klanzy Teoria i praktyka*, Klanza, Lublin 2010
- Kielar –Turska M., – *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, WSiP, Warszawa 1992
- Majchrzak I – *Wprowadzanie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995
- Olechowska A. – *Specjalne potrzeby edukacyjne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016
- Trześniowski R. – *Gry i zabawy ruchowe, „Sport i turystyka”*, Warszawa 1987
- Włażnik K. – *Wychowanie fizyczne w przedszkolu. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*, Juka, Warszawa 1999

AKTY PRAWNE

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016r. – Prawo oświatowe
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. O systemie oświaty Dz. U. 1991 nr 95 poz. 425
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach Dz. U z 2017r., poz 1591 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r., w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci Dz. U. z 2017 r. poz 1635 z późn. zm.
- Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. UE z dnia 4 czerwca 2018 r.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz.U. 2026, poz. 378).

PODRECZNIKARNIA
Wydawnictwo Edukacyjne

ISBN 978-83-8336-001-0

9 788383 360010